

Podlaski Urząd Wojewódzki
w Białymstoku

WYDZIAŁ POLITYKI SPOŁECZNEJ

**ANALIZA STANU I SKUTECZNOŚCI
POMOCY SPOŁECZNEJ
W WOJEWÓDZTWIE PODLASKIM
ZA 2015 ROK**

BIAŁYSTOK, WRZESIEŃ 2016 r.

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie	5
1. Przyznawanie i wypłacanie przewidzianych ustawą o pomocy społecznej świadczeń	6
2. Świadczenie pracy socjalnej	25
3. Prowadzenie i rozwój niezbędnej infrastruktury socjalnej	28
4. Analiza i ocena zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej	37
5. Realizacja zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb społecznych.....	40
6. Rozwijanie nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb.....	43
7. Działania nadzorcze wojewody podlaskiego.....	45
Podsumowanie	47

Słownik skrótów:

- dom pomocy społecznej - dps
- centralna aplikacja statystyczna - CAS
- Analiza stanu i skuteczności pomocy społecznej za 2015 r. - Analiza
- Ocena zasobów pomocy społecznej w województwie podlaskim w 2015 roku – OZPS, Ocena
- ośrodek pomocy społecznej – ops, ośrodek
- powiatowe centrum pomocy rodzinie – pcpr, centrum
- regionalny ośrodek polityki społecznej – rops
- środowiskowy dom samopomocy – śds
- zakład opiekuńczo-leczniczy - zol
- Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej – MRPIPS
- MPiPS-03 Sprawozdanie półroczne i roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej –
pieniężnych, w naturze i usługach za I-XII 2014 r. – MPiPS – 03 za 2014 r.
- MPiPS-03 Sprawozdanie półroczne i roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej –
pieniężnych, w naturze i usługach za I-XII 2015 r. – MPiPS – 03 za 2015 r.
- MPiPS-05 Sprawozdanie o placówkach zapewniających całodobową opiekę i wsparcie –
MPiPS-05 za 2014 r.
- MPiPS-05 Sprawozdanie o placówkach zapewniających całodobową opiekę i wsparcie –
MPiPS-05 za 2015 r.
- ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2016 r., poz. 930 ze zm.) –
ustawa o pomocy społecznej
- Wieloletni program finansowego wspierania gmin w zakresie dożywiania „Pomoc państwa
w zakresie dożywiania” na lata 2014 – 2020 – Program

Wprowadzenie.

Jednym z zadań wojewody określonych w art. 22 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2016 r., poz. 930) jest sporządzanie analizy stanu i skuteczności pomocy społecznej.

Analizę sporządza się w oparciu o ocenę zasobów pomocy społecznej przyjętą przez samorząd województwa. *Ocena zasobów pomocy społecznej w województwie podlaskim w 2015 roku* sporządzona przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku przedstawiona została radnym Sejmiku Województwa Podlaskiego w dniu 23 czerwca 2016 r., a w dniu 4 lipca 2016 r. przekazana została Wojewodzie Podlaskiemu. Podobnie jak w roku poprzednim podstawą Oceny były informacje przekazane przez gminy i powiaty z terenu województwa podlaskiego, za pomocą Centralnej Aplikacji Statystycznej (CAS).

Z uwagi na powyższe, Wydział Polityki Społecznej Podlaskiego Urzędu Wojewódzkiego w Białymstoku opracował **„Analizę stanu i skuteczności pomocy społecznej w województwie podlaskim za 2015 r.”**. Przedmiotowa Analiza sporządzona została w oparciu o: dane zawarte w ww. Ocenie, sprawozdaniu MPiPS-03 (Sprawozdanie z udzielonych świadczeń pomocy społecznej - pieniężnych, w naturze i usługach) oraz MPiPS-05 (sprawozdanie o placówkach zapewniających całodobową opiekę i wsparcie), z zastosowaniem opracowań własnych Wydziału sporządzanych na podstawie wyników bieżącej pracy oraz w oparciu o wyniki działalności nadzorczej i kontrolnej Wojewody w zakresie pomocy społecznej w 2015 r.

Zagadnienia, które poddano analizie wynikają z zadań pomocy społecznej określonych w art. 15 ustawy o pomocy społecznej i są to: przyznawanie i wypłacanie przewidzianych ww. ustawą świadczeń, praca socjalna, prowadzenie i rozwój niezbędnej infrastruktury socjalnej, analiza i ocena zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej, realizacja zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb społecznych oraz rozwijanie nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb. Syntezie poddano również kluczowe zagadnienia, wynikające z ustawy o pomocy społecznej.

W Analizie przedstawiono zatem zgromadzony materiał stanowiący podstawę do sformułowania propozycji służących zwiększaniu efektywności pomocy społecznej w naszym województwie.

1. Przyznawanie i wypłacanie przewidzianych ustawą o pomocy społecznej świadczeń.

Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości.

Prawo do świadczeń z pomocy społecznej przysługuje osobom, które znalazły się w trudnej sytuacji życiowej i nie są w stanie samodzielnie jej pokonać. Korzystanie z pomocy pieniężnej, co do zasady uzależnione jest od spełnienia kryterium dochodowego oraz wystąpienia, w związku z niskim dochodem, przesłanek określonych w art. 7 ustawy o pomocy społecznej, np.: bezrobocia, niepełnosprawności, długotrwałej choroby. Katalog przesłanek uprawniających do przyznania pomocy społecznej nie jest zamknięty.

Kryteria dochodowe uprawniające do świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej, zgodnie z art. 8 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej w roku oceny regulowały - rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 17 lipca 2012 r. w sprawie zweryfikowanych kryteriów dochodowych oraz kwot świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej (Dz. U. z 2012 r., poz.823), rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 lipca 2015 r. w sprawie zweryfikowanych kryteriów dochodowych oraz kwot świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej (Dz. U. z 2015, poz. 1058) i przedstawiały się następująco:

Rok oceny	od 01.01.2015 r. do 30.09.2015 r.	od 01.10.2015 r. do 31.12.2015 r.
dla osoby samotnie gospodarującej	542 zł	634 zł
dla osoby w rodzinie	456 zł	514 zł
kwota dochodu z 1 ha przeliczeniowego	250 zł	288 zł

Charakterystyka rodzin objętych pomocą.

Województwo podlaskie podzielone jest administracyjnie na 17 powiatów (w tym 3 miasta grodzkie: Białystok, Łomża, Suwałki) i 115 gmin. W skład województwa wchodzi 78 gmin wiejskich, 27 gmin wiejsko – miejskich oraz 13 gmin miejskich. Według danych Urzędu

Statystycznego w Białymstoku województwo podlaskie na dzień 31 grudnia 2015 r. zamieszkiwało 1 188. 800 osób. Z danych zawartych w formularzach *Oceny zasobów pomocy społecznej* wynika, że 50% osób zamieszkuje w gminach miejskich, 30% w gminach wiejskich, a 20% w gminach miejsko – wiejskich. Struktura ludności według płci charakteryzuje się niewielką przewagą kobiet (51% populacji stanowią kobiety, 49% mężczyźni). Największy odsetek (64%) mieszkańców stanowią osoby w wieku produkcyjnym, 17% to osoby do 17 roku życia oraz 19% mieszkańcy w wieku emerytalnym.

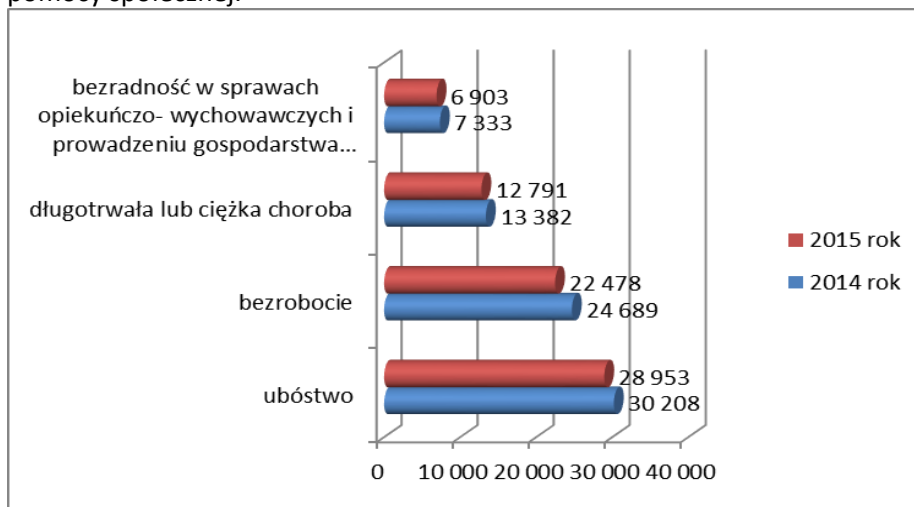
Zgodnie ze sprawozdaniem MPiPS - 03 za 2015 roku z pomocy społecznej skorzystało 9,37 % ogółu mieszkańców województwa podlaskiego (111.439 osób). Rok wcześniej liczba ta była wyższa o 8.159 osób, co wskazuje, że liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej systematycznie spada.

W województwie podlaskim w 2015 r. najwięcej osób korzystało ze wsparcia instytucji pomocy społecznej (ops i pcpr) w mieście Białystok, powiatach: białostockim, sokólskim i grajewskim, najmniej beneficjentów zanotowano wśród mieszkańców powiatów: sejneńskiego, zambrowskiego oraz wysokomazowieckiego.

W okresie sprawozdawczym na terenie województwa podlaskiego pomoc świadczona była najczęściej z powodu:

- ubóstwa, wsparciem objęto 28.953 rodziny (co stanowi 28,32% wszystkich rodzin korzystających z pomocy),
- bezrobocia, wsparciem objęto 22.478 rodzin (tj. 21,99%),
- długotrwałej lub ciężkiej choroby, wsparciem objęto 12.791 rodzin (tj. 12,51%),
- niepełnosprawności, wsparciem objęto 12.410 rodzin (tj. 12,14%),
- bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego, wsparciem objęto 6.903 rodziny (tj. 6,75%).

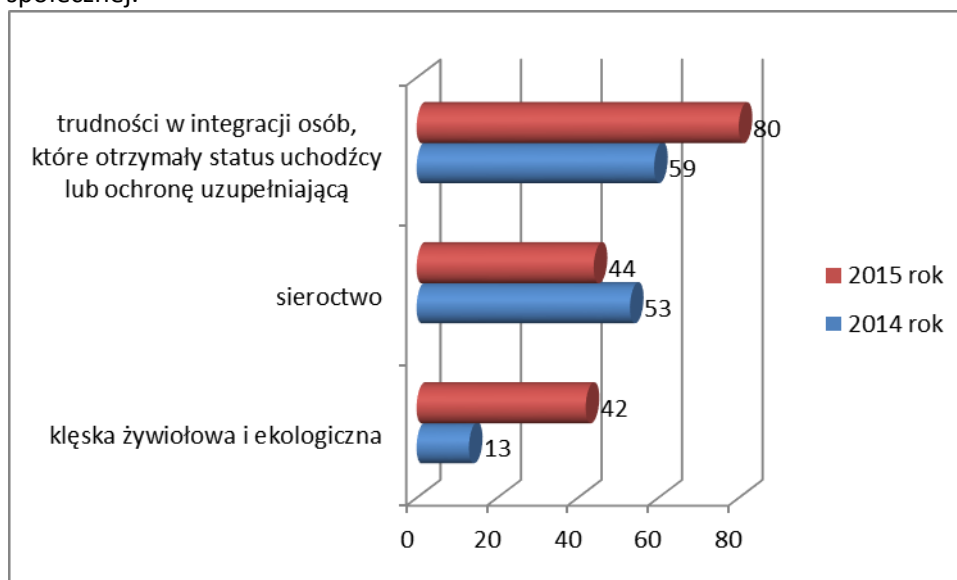
Wykres 1. Liczba rodzin, które w latach 2014 - 2015 najczęściej korzystały ze świadczeń pomocy społecznej.

Natomiast najmniej osób skorzystało ze wsparcia jednostek pomocy społecznej z powodu:

- klęski żywiołowej i ekologicznej, wsparciem objęto 42 rodziny (co stanowi 0,04% wszystkich rodzin korzystających z pomocy),
- sieroctwa, wsparciem objęto 44 rodziny (0,04%),
- trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą, wsparciem objęto 80 rodzin (0,08%).

Wykres 2. Liczba rodzin, które w latach 2014 -2015 najmniej korzystały ze świadczeń pomocy społecznej.

W 2015 r. największy wzrost liczby rodzin korzystających z pomocy społecznej w stosunku do roku 2014 wystąpił z powodu: klęski żywiołowej lub ekologicznej, trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą, narkomanii oraz przemocy w rodzinie. Natomiast zanotowano spadek liczby korzystających z pomocy społecznej w 2015 r. w stosunku do 2014 r. z powodu: bezrobocia, ubóstwa, długotrwałej lub ciężkiej choroby, bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych.

Zgodnie z danymi zawartymi w publikacji pn: „*Podlaski Urząd Pracy – biuletyn WUP*” (XII- 2014 i XII 2015) zmniejsza się liczba bezrobotnych.

W województwie podlaskim tzw. stopa bezrobocia rejestrowanego (tj. wyrażony w procentach stosunek liczby osób zarejestrowanych jako bezrobotne w powiatowych urzędach pracy do liczby cywilnej ludności aktywnej zawodowo) w grudniu 2014 r. - wynosiła 13,1 %, natomiast w grudniu 2015 r. - 11,8%.

Najwyższa stopa bezrobocia wg. danych na dzień 31 grudnia 2015 r. występowała w powiatach: grajewskim (18,4%), kolneńskim (17,0%) i sejneńskim (16,4%). Najniższa stopa bezrobocia występowała w powiatach: suwalskim (7,1%), wysokomazowieckim (7,8%) i bielskim (7,6%).

Zadania własne gmin.

Zadania własne gmin o charakterze obowiązkowym jak i nieobowiązkowym określone zostały w art. 17 ustawy o pomocy społecznej. W niniejszym opracowaniu zostaną omówione wybrane zadania, które z punktu widzenia zaspokojenia podstawowych potrzeb są najistotniejsze. Starzejące się społeczeństwo, niewystarczające oferty wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi, niepełnosprawnych wskazują na konieczność rozwoju opiekuńczych form pomocy (tj. usług opiekuńczych) oraz stałych (zapewnienie miejsc w zakładach opiekuńczo leczniczych, domach pomocy społecznej, ośrodkach wsparcia) pozwalających na zaspokojenie niezbędnych potrzeb najbardziej potrzebujących.

Analiza wybranych zadań własnych.

Zasiłek stały jest świadczeniem pieniężnym, przyznawanym osobom, które są niezdolne do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolne do pracy, jeżeli ich dochód, jak również dochód na osobę w rodzinie jest niższy od kryterium dochodowego ustalonego zgodnie z ustawą o pomocy społecznej. Na realizację tego zadania jednostki samorządu terytorialnego na podstawie art. 115 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej otrzymują dotacje,

których wysokość systematycznie wzrasta. W latach 2014 i 2015 wynosiła odpowiednio: 26 439 649,90 zł i 27 744 167,46 zł.

Zasiłek stały przysługuje pełnoletniej osobie samotnie gospodarującej lub pozostającej w rodzinie. Zgodnie z sprawozdaniami MPiPS-03 za 2014 i MPiPS-03 za 2015 r. średnia wysokość zasiłku stałego w latach 2014 i 2015 wynosiła odpowiednio 419,52 zł i 444,86 zł. W 2015 r. zasiłek stały otrzymało 6.177 osób (w 2014 r. - 6107 osób), którym udzielono 62.419 świadczeń (w 2014 r. - 63 151 świadczeń). Na podstawie analizowanych danych można przypuszczać, że kwota świadczeń oraz liczba osób pobierających ww. świadczenie w przyszłym roku nieznacznie wzrośnie, co jest związane w głównej mierze ze wzrostem liczby osób w wieku poprodukcyjnym.

Zasiłek okresowy przyznawany jest osobom spełniającym kryterium dochodowe, w szczególności ze względu na długotrwałą chorobę, niepełnosprawność, bezrobocie, możliwość utrzymania lub nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego.

Na podstawie art. 147 ust. 7 w zw. z art. 38 ust. 3 ustawy o pomocy społecznej jednostki samorządu terytorialnego otrzymują dotacje celowe z budżetu państwa na pokrycie wydatków w części gwarantowanej wysokości świadczenia, tj.: 50 % kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej a dochodem tej osoby lub odpowiednio kryterium dochodowym rodziny a dochodem tej rodziny. W województwie podlaskim w 2015 r. jednostki wydatkowały środki z dotacji celowej w kwocie 56 289 669, 00 zł, w 2014 r. – 58 190 974, 94 zł.

Zgodnie z sprawozdaniem MPiPS – 03 za 2015 rok niewiele ośrodków pomocy społecznej przyznawało tę formę pomocy w wysokości większej niż gwarantowana, ze środków własnych. W 2015 r. tylko 4 ops wydatkowały środki własne w łącznej wysokości 35 488 zł, tj. MOPS Suwałki, GOPS Dziadkowice, GOPS Krasnopol i GOPS Turośń Kościelna.

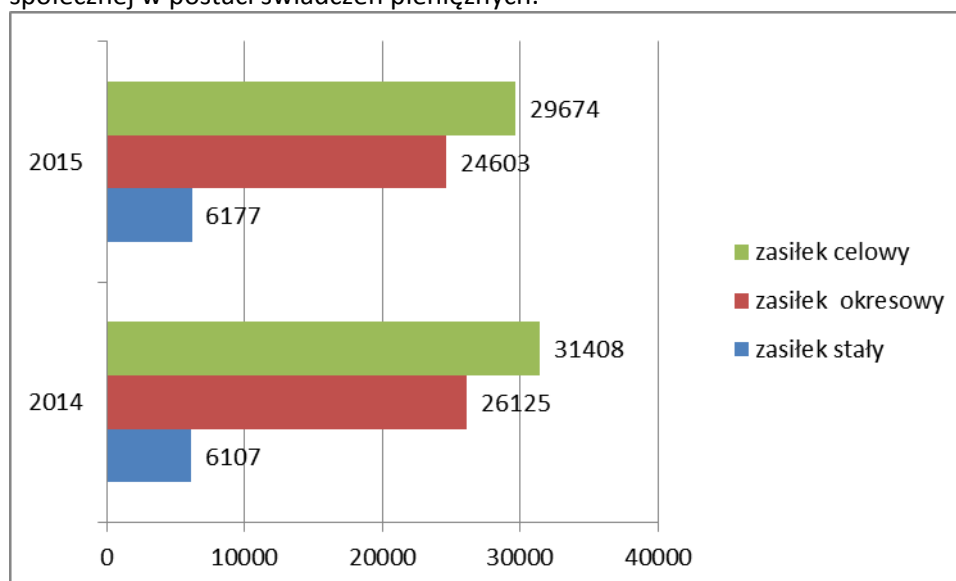
Należy zwrócić uwagę, że liczba osób objętych pomocą w formie zasiłku okresowego oraz środki przeznaczone na ten cel w 2015 roku były niższe w porównaniu do 2014 roku (w 2014 r. pomocą objęto – 26 125 osób, w 2015 r. – 24 603 osoby). Pomimo spadku bezrobocia w województwie podlaskim, to jednak właśnie ono jest głównym powodem przyznania zasiłku okresowego (w 2014 r. z zasiłku okresowego przyznanego z tytułu bezrobocia korzystało – 20 756 osób, a w 2015 r. – 18 933 osoby).

Zgodnie z art. 38 ust. 4 ustawy o pomocy społecznej istnieje możliwość dalszego wypłacania zasiłku okresowego niezależnie od dochodu, w przypadku podjęcia zatrudnienia przez osobę objętą kontraktem socjalnym. W takim przypadku zasiłek okresowy może być wypłacany nie dłużej niż do 2 miesięcy od dnia, w którym osoba została zatrudniona oraz nie częściej niż raz na 2 lata. W 2014 r. przyznano ww. świadczenie tylko 28 osobom w łącznej wysokości 34 000 zł, natomiast w 2015 r. - 16 osobom w łącznej wysokości 11 005 zł.

Zasiłek celowy jest świadczeniem pieniężnym przyznawanym w celu zaspokojenia niezbędnej potrzeby bytowej, w szczególności na pokrycie części lub całości kosztów zakupu żywności, leków i leczenia, opatu, odzieży, niezbędnych przedmiotów użytku domowego, drobnych remontów i napraw w mieszkaniu, a także kosztów pogrzebu. W 2015 r. ośrodki pomocy społecznej z terenu województwa podlaskiego wydatkowały łącznie 21 278 782 zł dla 29 674 osób, w 2014 r. – 20 216 151 zł dla 31 408 osób. W 2015 r. z zasiłku celowego skorzystało 1 734 osób mniej w porównaniu do roku 2014, natomiast kwota świadczeń była wyższa o 1 062 631 zł. Średnia wysokość zasiłku celowego na osobę w roku 2015 wyniosła 717,09 zł i była o 73,43 zł wyższa niż w roku poprzednim).

Analiza danych liczbowych wykazuje, że w latach 2014 - 2015 najczęściej przyznawany był zasiłek celowy natomiast najrzadziej zasiłek stały.

Wykres 3. Liczba osób, które w latach 2014 – 2015 skorzystały z pomocy ośrodków pomocy społecznej w postaci świadczeń pieniężnych.

Usługi opiekuńcze lub specjalistyczne usługi opiekuńcze przysługują osobie samotnej, która z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymaga pomocy innych osób, a jest jej pozbawiona. Mogą być przyznane również osobie, która wymaga pomocy innych osób, a rodzina, a także wspólnie niezamieszkujący małżonek, wstępni, zstępni nie mogą takiej pomocy zapewnić.

Zgodnie z sprawozdaniami MPiPS-03 za 2014 i MPiPS-03 za 2015 r. udzielono pomocy w formie usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych: w 2014 r. - 1513 osobom, w 2015 r. - 1563 osobom. Natomiast kwota świadczeń wynosiła odpowiednio w 2014 r. - 8 504 386 zł, w 2015 r. - 9 317 591 zł., przy czym liczba świadczeń wyniosła w 2014 r. - 575 825, a w 2015 r. - 588 601 tj. o 12 776 więcej w stosunku do roku ubiegłego. Analiza ww. wyników wykazała, że w 2015 r. zwiększyła się liczba osób korzystających z tej formy wsparcia oraz wzrosły kwota i liczba świadczeń.

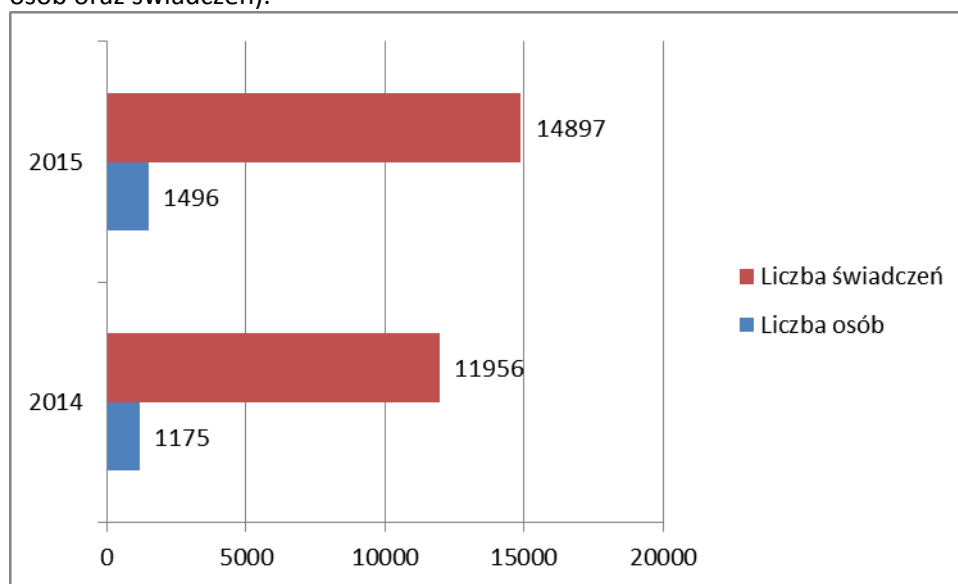
Należy zauważyć, że postępujące procesy starzenia się populacji tj. zwiększający się udział osób w wieku starszym w społeczeństwie (w tym osób wymagających wsparcia), zmiany w tradycyjnym modelu rodziny (odejście od modelu rodziny wielopokoleniowej, wzrastająca ilość rodzin niepełnych) oraz niski status ekonomiczny seniorów, w szczególności samotnych powodują, że usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania stanowią jedną z alternatywnych form zapewnienia opieki o coraz większym zasięgu i znaczeniu społecznym.

Rodzinny dom pomocy jako forma usług opiekuńczych i bytowych świadczonych całodobowo przez osobę fizyczną lub organizację pożytku publicznego dla nie mniej niż trzech i nie więcej niż ośmiu zamieszkujących wspólnie osób wymagających z powodu wieku lub niepełnosprawności wsparcia w tej formie praktycznie nie występuje na terenie województwa podlaskiego, poza jednym rodzinnym domem pomocy na terenie gminy Zbójna. Dom przeznaczony jest dla 8 mieszkańców i prowadzony jest przez osobę fizyczną. Narzędzie to funkcjonuje w ustawie o pomocy społecznej od 2004 r. jednakże nadal nie jest wykorzystywane przez jednostki samorządu.

Kierowanie do domów pomocy społecznej i ponoszenie odpłatności za pobyt mieszkańca gminy w tym domu jest jednym z obowiązkowych zadań gminy, które zajmują znaczne środki finansowe przeznaczone na zadania pomocy społecznej. W związku z faktem, że rodziny osób umieszczanych ze względu na niski dochód, nie kwalifikują się do ponoszenia odpłatności za te osoby, zgodnie z obowiązującymi przepisami odpłatność ponosi gmina, która skierowała do domu pomocy społecznej. Rokrocznie potrzeby w tym zakresie ulegają

zwiększeniu. Zgodnie z sprawozdaniami MPiPS-03 za 2014 i MPiPS-03 za 2015 r., systematycznie wzrasta liczba osób, za które gmina opłaca pobyt w domu pomocy społecznej. W 2014 r. opłacano pobyt za 1.175 osób, w 2015 r. za 1.496 osób. Analogicznie wzrastały też, koszty ponoszone przez gminy za pobyt w domu pomocy społecznej i wyniosły one odpowiednio 25 790 581 zł, 34 830 175 zł.

Wykres 4. Odpłatność gminy za pobyt w domu pomocy społecznej w latach 2014-2015 (liczba osób oraz świadczeń).

Mieszkania chronione – na podstawie z art. 17 ust. 1 pkt 12 ustawy o pomocy społecznej do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy prowadzenie i zapewnienie miejsc w mieszkaniach chronionych. Mają one za zadanie wykształcenie w osobach w nich przebywających umiejętności samodzielnego życia społecznego i zawodowego. Wsparcie w wykonywaniu codziennych obowiązków, połączone z treningiem umiejętności społecznych może pozwolić osobom na częściowe lub całkowite usamodzielnienie. Mieszkania chronione są alternatywą dla instytucjonalnych form pomocy.

Liczba mieszkań chronionych oraz liczba miejsc w mieszkaniach chronionych w województwie podlaskim w 2015 r. nie uległa zwiększeniu i wynosiła 19 mieszkań chronionych (na 60 miejsc), tj. tyle samo co w 2014 r. Wszystkie mieszkania chronione przeznaczone są głównie dla wychowanków pieczy zastępczej poza jednym, przeznaczonym dla osób z zaburzeniami psychicznymi, prowadzonym przez Miasto Łomżę.

Należy stwierdzić, że ta forma pomocy w województwie podlaskim nie jest rozwinięta i istnieje potrzeba tworzenia nowych mieszkań chronionych.

Program finansowego wspierania gmin w zakresie dożywiania „Pomoc państwa w zakresie dożywiania na lata 2014 - 2020.

Z dniem 1 stycznia 2014 r. weszła w życie uchwała Rady Ministrów z dnia 10 grudnia 2013 r. w sprawie wspierania finansowego gmin w zakresie dożywiania „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” na lata 2014 – 2020 (M.P. z 2015 r., poz. 821). Ww. Program jest programem wspierania finansowego gmin w zakresie realizacji zadań własnych o charakterze obowiązkowym określonych w art. 17 ust. 1 pkt 3 i pkt 14 ustawy o pomocy społecznej. Strategicznym celem programu jest ograniczenie zjawiska niedożywienia dzieci i młodzieży z rodzin o niskich dochodach lub znajdujących się w trudnej sytuacji, ze szczególnym uwzględnieniem uczniów z terenów objętych wysokim poziomem bezrobocia i ze środowisk wiejskich oraz osób dorosłych, w szczególności osób samotnych, w podeszłym wieku, chorych lub osób niepełnosprawnych. W 2015 r. do Programu „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” przystąpiły wszystkie gminy, tj. 118 gmin, w tym 112 wystąpiło z wnioskiem o zwiększenie dotacji. Wszystkie wnioski zostały rozpatrzone pozytywnie.

Na podstawie sprawozdania z realizacji Programu „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” ustalono, że w 2015 r. na pomoc w zakresie dożywiania gminy wydatkowały kwotę 32 170 560 zł, w tym 24 691 442 zł z dotacji celowej z budżetu państwa i 7 479 118 zł ze środków własnych gmin. Udział środków własnych gmin w realizacji Programu wyniósł 23,25 %. Natomiast w 2014 r. na pomoc w zakresie dożywiania gminy wydatkowały kwotę 32 179 413 zł, w tym 23 431 086 zł z dotacji celowej z budżetu państwa i 8 748 327 zł ze środków własnych gmin. Udział środków własnych gmin w realizacji Programu wyniósł 27,19 %. Ww. dane wskazują, że w 2015 r. gminy wydatkowały w stosunku do roku ubiegłego mniejszą kwotę środków na realizację ww. Programu, a tym samym udział środków własnych gminy w realizacji Programu w stosunku do roku ubiegłego był mniejszy.

W ramach realizacji Programu w 2015 r., w stosunku do roku 2014 r., gminy objęły pomocą mniejszą liczbę osób, tj.: łącznie 68.411 osób (2014 r. – 69.850 osób), w tym:

- dzieci w wieku 0 – 7 lat – 11.137 osób (2014 r. – 11.971 osób),
- uczniowie do czasu ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej – 27.827 osób (2014 r. – 27.271 osób),
- pozostałe osoby – 30.962 osoby (2014 r. – 32.061 osób).

W 2015 r. liczba osób objętych pomocą w formie posiłku wyniosła 30.319 i w porównaniu do roku 2014 zmalała o 1.785 osób (2014 r. – 32.104 osoby).

łącznie w 2015 roku wydano 4 071 988 posiłków (w 2014 r. – 4 143 174), z których 98,13 % posiłków stanowiły pełne obiady lub jedno danie gorące (w 2014 r. - 99,85 % pełne obiady, całodzienne wyżywienie lub jedno danie gorące) oraz 1,87 % w postaci mleka butki/kanapki (w 2014 r. – 2,28 %).

Przeciętny koszt jednego posiłku wynosił 3,92 zł i był niższy w porównaniu do 2014 r. (4,01 zł.).

W przypadku braku możliwości zapewnienia posiłku lub, gdy przyznanie pomocy w formie posiłku byłoby nieuzasadnione, przyznawane były świadczenia pieniężne na zakup posiłku lub żywności albo świadczenia rzeczowe w postaci produktów żywnościowych. Zasiłki celowe przyznano 17.378 rodzinom (w 2014 r. – 17.919), natomiast w postaci produktów żywnościowych 1.581 rodzinom (w 2014 r. – 1.514).

Zadania zlecone gminom

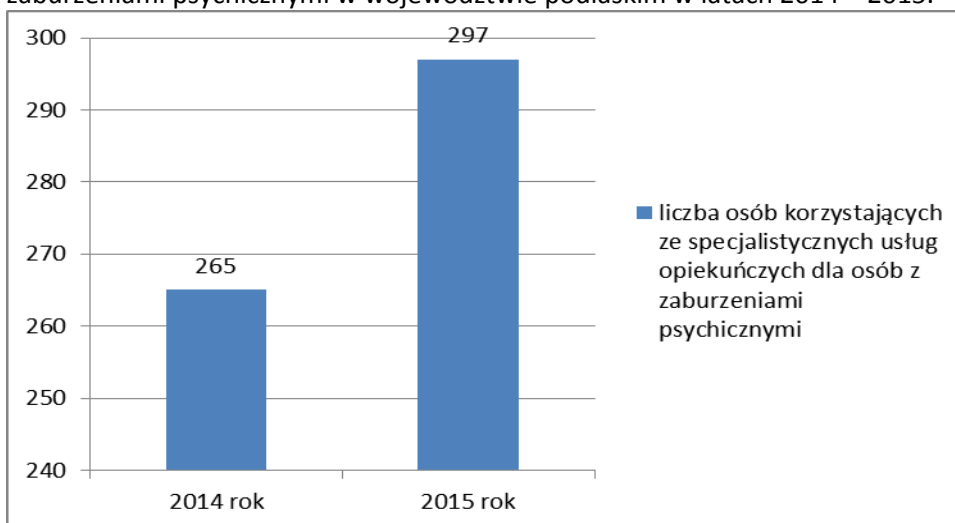
Zadania zlecone z zakresu administracji rządowej realizowane przez gminę zostały określone w art. 18 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej. Wojewoda ustala sposób wykonywania tych zadań, a środki na ich realizację zapewnia budżet państwa.

Analiza wybranych zadań zleconych

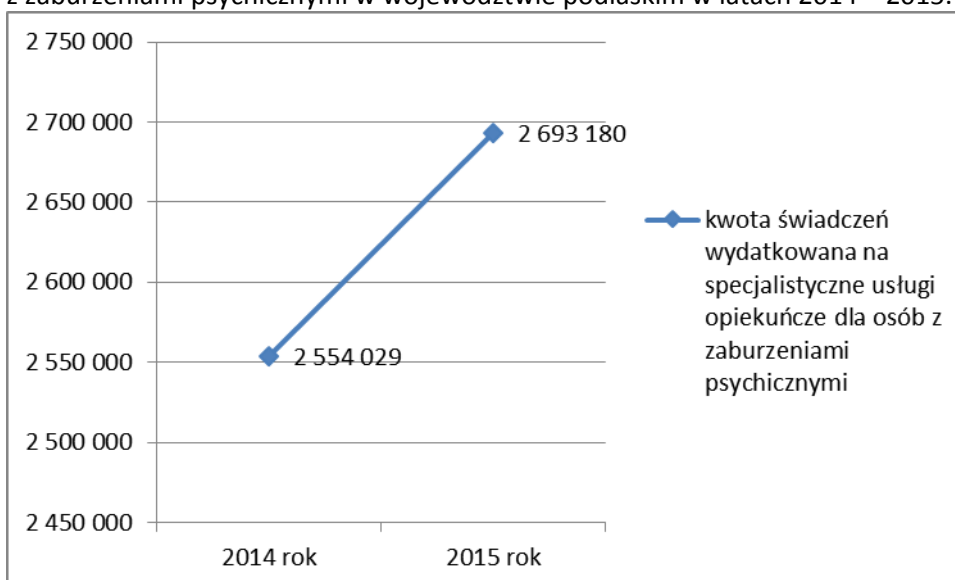
Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi w 2015 r. w województwie podlaskim świadczyły 44 gminy (w 2014 r. – 43 gminy).

Zgodnie z sprawozdaniami MPiPS-03 za 2014 i MPiPS-03 za 2015 r. liczba osób korzystających z ww. usług w 2014 r. wynosiła 265, w 2015 r. – 297 osób. Kwota świadczeń wynosiła odpowiednio w 2014 r. – 2 554 029 zł, w 2015 r. – 2 693 180 przy czym liczba świadczeń zmalała i wynosiła w 2014 r. – 123 373, w 2015 r. – 122 103.

Wykres 5. Liczba osób korzystających z specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi w województwie podlaskim w latach 2014 – 2015.

Wykres 6. Środki finansowe wydatkowane na specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi w województwie podlaskim w latach 2014 – 2015.

W 2015 r. nastąpił wzrost liczby osób korzystających ze specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi oraz kosztów świadczeń, w porównaniu z rokiem 2014. Na podstawie danych zawartych w sprawozdaniach MPiPS - 03 za 2014 oraz 2015 rok przypuszczać należy, że ta forma pomocy będzie utrzymywała się na obecnym poziomie lub będzie wzrastać.

Zasiłki celowe na pokrycie wydatków związanych z klęską żywiołową lub ekologiczną – ich celem jest udzielenie pomocy osobom poszkodowanym w wyniku tych zdarzeń.

W ostatnich latach w województwie nie wystąpiły klęski ekologiczne, natomiast co roku, z uwagi na szkody powstałe między innymi z powodu podtopień, huraganów, silnych wiatrów, konieczne było udzielanie pomocy w formie zasiłków celowych z przeznaczeniem na usuwanie skutków zdarzeń o charakterze klęsk żywiołowych.

Należy stwierdzić, że wielkość i zakres udzielonej pomocy zależy głównie od intensywności zdarzeń występujących w kolejnych latach oraz rozmiarów szkód powstałych w ich wyniku.

W 2015 r. – 11 gmin z województwa podlaskiego wykorzystało dotację z budżetu państwa na przeciwdziałanie i usuwanie skutków klęsk żywiołowych w wysokości 286 385 zł (w tym dotacja z rezerwy celowej budżetu państwa wyniosła – 273 717 zł). Natomiast w 2014 r. - 4 gminom z województwa podlaskiego udzielono pomocy z rezerwy celowej budżetu państwa na przeciwdziałanie i usuwanie skutków klęsk żywiołowych w wysokości w łącznej wysokości 226 370 zł (w tym dotacja z rezerwy celowej budżetu państwa wyniosła – 154 618 zł).

Pomimo, że czynniki powodujące konieczność udzielenia pomocy mają tendencje zmienne, to przy planowaniu należy uwzględnić coraz częstsze występowanie zdarzeń o charakterze klęskowym i tym samym w większym stopniu należy rozpowszechniać konieczność ubezpieczeń majątkowych wśród mieszkańców województwa.

Zadania powiatu

Jednym z zadań powiatu jest realizacja polityki państwa w zakresie pomocy społecznej. Do realizacji tych zadań na szczeblu powiatowym zostały powołane jednostki organizacyjne - powiatowe centra pomocy rodzinie, które mają za zadanie realizować zadania wymienione w ustawie o pomocy społecznej. W miastach na prawach powiatu zadania te realizują miejskie ośrodki pomocy społecznej lub miejskie ośrodki pomocy rodzinie.

Zadania powiatu w dziedzinie pomocy społecznej ustawodawca podzielił na własne i zlecone z zakresu administracji rządowej, które zostały określone odpowiednio w art. 19 i 20 ustawy o pomocy społecznej.

Różnica między zadaniami gminy a powiatu jest taka, że w przypadku tego drugiego nie istnieje podział na zadania obligatoryjne i fakultatywne.

Zgodnie z art. 19 ustawy o pomocy społecznej podobnie jak w przypadku gminy, w zakresie zadań własnych powiatu znajduje się opracowanie i realizacja powiatowej

strategii rozwiązywania problemów społecznych po konsultacji z właściwymi terytorialnie gminami.

Kolejnymi z zadań powiatu są: prowadzenie specjalistycznego poradnictwa (np. prawnego, psychologicznego), pomoc na rzecz usamodzielnionych wychowanków, czyli tych, o których mowa także w ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, a także pomoc dla osób mających trudności w integracji ze środowiskiem po opuszczeniu różnego rodzaju placówek (m.in. zakładów poprawczych, specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych, młodzieżowych ośrodków wychowawczych) na podstawie ustawy o pomocy społecznej.

Zadania powiatu obejmują także pomoc dla cudzoziemców posiadających status uchodźcy lub tych, którzy uzyskali ochronę uzupełniającą. Pomoc ta obejmuje eliminowanie trudności w integracji ze społeczeństwem.

Następne zadania dotyczą prowadzenia i rozwoju infrastruktury o zasięgu ponadgminnym różnych jednostek, tj. domów pomocy społecznej (dotyczy to także umieszczania w nich osób), mieszkań chronionych, ośrodków interwencji kryzysowej, ośrodków wsparcia).

Zadaniem powiatu jest także dbanie o kadrę pomocy społecznej z terenu powiatu poprzez szkolenie i doskonalenie zawodowe oraz realizowanie doradztwa metodycznego dla kierowników i pracowników jednostek pomocy społecznej z terenu powiatu.

Inne zadania to: podejmowanie działań, które wynikają z rozeznaczonych potrzeb, w tym tworzenie i realizacja programów osłonowych, sporządzanie sprawozdań oraz przekazywanie ich właściwemu wojewodzie, sporządzanie oceny zasobów pomocy społecznej w oparciu o analizę lokalnej sytuacji społecznej i demograficznej, utworzenie i utrzymywanie powiatowego centrum pomocy rodzinie, w tym zapewnienie środków na wynagrodzenia dla pracowników.

Poniżej – na podstawie art. 20 ustawy o pomocy społecznej – przedstawione zostaną zadania z zakresu administracji rządowej realizowane przez powiat.

Pierwsze z nich dotyczy pomocy cudzoziemcom, którzy uzyskali w RP status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą, w zakresie indywidualnego programu integracji oraz opłacanie za te osoby składek na ubezpieczenie zdrowotne, a także świadczenie im pomocy w zakresie interwencji kryzysowej.

Inne zadania obejmują: prowadzenie i rozwój infrastruktury ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi, realizację zadań wynikających z rządowych programów pomocy społecznej, których celem jest ochrona poziomu życia osób, rodzin i grup społecznych oraz rozwój specjalistycznego wsparcia.

Zgodnie z Oceną powiatowe centra pomocy rodzinie zanotowały ogółem 15.802 beneficjentów.

W 2015 roku w województwie podlaskim w ramach zadań powiatu zgłoszono Wojewodzie Podlaskiemu do zaakceptowania 9 indywidualnych programów integracji cudzoziemców, które obejmowały 30 osób. W roku poprzednim zgłoszono 8 programów, obejmowały 13 osób.

Zgodnie ze sprawozdaniem MPiPS - 03 za 2015 r. wsparciem w 2015 r. objęto 16 osób z tytułu usamodzielnienia (o 3 więcej niż w roku 2014), 38 na kontynuowanie nauki (o 1 mniej niż w roku 2014) oraz 13 na zagospodarowanie w formie rzeczowej (o cztery więcej niż w 2014), z tym że jedna osoba mogła nabyć uprawnienie do każdej z wymienionych form. Wydatkowano w tym zakresie 11.679,00 zł na usamodzielnienie, 9.539,00 zł na kontynuowanie nauki oraz 16.877,00 zł na zagospodarowanie w formie rzeczowej, co oznacza nieznaczny wzrost w stosunku do 2014 r., w którym udzielono pomocy 13 osobom w formie pomocy pieniężnej na usamodzielnienie, 39 pomocy pieniężnej na kontynuowanie nauki, 9 osobom na zagospodarowanie w formie rzeczowej.

Powyższej pomocy udzielono 12 osobom Opuszczającym Młodzieżowe Ośrodki Wychowawcze, 1 osobie Dom Pomocy Społecznej dla Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej Intelktualnie oraz 3 osobom opuszczającym Zakład Poprawczy.

Zadania zlecone powiatowi z zakresu administracji rządowej, na które przeznaczane są środki z budżetu państwa, stanowią wąską grupę i są uzupełnieniem w stosunku do zadań zleconych gminom. Wskazano w ustawie o pomocy społecznej zadania takie jak pomoc cudzoziemcom, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy – zgodnie ze sprawozdaniem MPiPS - 03 za 2015 r. pomocy w tym zakresie udzielono 6 osobom (w 2014 r. - 2 osobom) lub ochronę uzupełniającą - pomocy w tym zakresie udzielono 35 osobom (w 2014 r. – 23 osobom), w stosunku do roku 2014 odnotowano wzrost korzystających z ww. pomocy.

Zgodnie z Oceną w dwóch powiatach, tj. w powiecie suwalskim i powiecie kolneńskim realizowano także zadanie z zakresu pomocy społecznej w formie tworzenia i realizowania programów osłonowych na rzecz ich mieszkańców.

Zadań wynikających z rządowych programów pomocy społecznej, mających na celu ochronę poziomu życia osób, rodzin i grup społecznych, rozwoju specjalistycznego wsparcia oraz udzielanie cudzoziemcom, o których mowa w art. 5a ustawy o pomocy społecznej, pomocy w zakresie interwencji kryzysowej, tak jak w roku poprzednim nie realizowano.

Ponadto zgodnie z Oceną w 2015 r. 11 powiatowych centrów pomocy rodzinie z terenu województwa podlaskiego zrealizowało łącznie 14 projektów współfinansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego. Zanotowana liczba beneficjentów pcp, którzy uzyskali wsparcie w ramach projektu to 753 osoby, o 529 osób mniej w stosunku do roku 2014. Łączna kwota środków przeznaczona na ten cel wyniosła 1.972,763 zł. Najwyższe środki finansowe z EFS wydatkowano w powiatach augustowskim i sejneńskim.

Jednocześnie 13 powiatowych centrów pomocy rodzinie współpracowało z organizacjami pozarządowymi, w tym 4 zlecały zadania w trybie działalności pożytku publicznego 9 organizacjom pozarządowym. Ogółem podpisano 10 umów, na łączną kwotę 2.060,302 zł.

Jednostki pomocy społecznej realizują również zadania, wynikające z ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2015 r., poz. 1390), które stanowią uzupełnienie systemu wsparcia na rzecz rodziny.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 1 ustawy z o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, do zadań własnych gminy należy opracowanie i realizacja **gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie**. Natomiast opracowanie i realizacja **powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie** jest zadaniem własnym powiatu, zgodnie z art. 6 ust. 3 pkt 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. W roku 2015 wszystkie gminy i powiaty (w tym 3 powiaty grodzkie), podobnie jak w roku ubiegłym, opracowały i realizowały odpowiednie programy.

Podobnie jak w roku ubiegłym, gminy prowadziły **poradnictwo i interwencję w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie**, stosownie do art. 6 ust. 2 pkt 2 ustawy o

przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Realizowano łącznie 77 programów w 47 placówkach, w programach uczestniczyły ogółem 2.162 osoby, w tym 1.503 kobiety i 659 mężczyzn (w roku 2014 realizowano 37 programów w 43 placówkach; w programach uczestniczyło 1.638 osób).

12 powiatów (w tym 1 powiat grodzki) opracowało w roku 2015 **programy służące działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie**, o których mowa w art. 6 ust. 3 pkt 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. łącznie w 2015 r. powiaty opracowały 30 programów, z czego 26 zostało zrealizowanych; wzięło w nich udział 1.936 uczestników. W roku 2014 powiaty opracowały 17 programów, z czego 16 zrealizowano; wzięło w nich udział 1.375 osób.

W 2015 r. 6 powiatów (w tym 1 grodzki) i 17 gmin przeprowadziło łącznie 35 **lokalnych kampanii społecznych, mających na celu podniesienie poziomu wiedzy i świadomości społecznej** w zakresie przyczyn i skutków przemocy w rodzinie oraz zmianę postrzegania przez społeczeństwo problemu przemocy w rodzinie. W roku poprzednim 3 powiaty i 17 gmin przeprowadziło łącznie 36 takich kampanii.

Ponadto, 5 powiatów (w tym 1 powiat grodzki) i 11 gmin przeprowadziło **lokalne kampanie społeczne, upowszechniające informacje w zakresie możliwości i form uzyskania min. pomocy psychologicznej, medycznej, prawnej, socjalnej, zawodowej i rodzinnej**. W ramach tych kampanii opracowano i upowszechniono łącznie 16.015 materiałów informacyjnych na terenie powiatów (5 kampanii) oraz 10.704 materiałów informacyjnych w gminach (13 kampanii). Dla porównania, w roku 2014 – 10 powiatów (w tym 2 grodzkie) rozpowszechniło 33.882 materiałów informacyjnych, 3 powiaty przeprowadziły 3 kampanie; 40 gmin rozpowszechniło 3.417 materiałów, a na terenie 15 gmin zrealizowano 16 kampanii.

Na terenie województwa podlaskiego w 2015 roku 2 powiaty i 3 gminy podejmowały współpracę z kościołami lub związkami wyznaniowymi w celu **wprowadzenia elementów edukacji na temat zjawiska przemocy w rodzinie w ramach działania poradni prowadzonych przez kościoły lub związki wyznaniowe lub do programów nauk przedmażeńskich**. Informacji udzielono łącznie 322 osobom. W roku 2014 - 2 powiaty i 8 gmin udzieliły podobnych informacji 585 osobom.

Zgodnie z przepisami ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, we wszystkich 118 gminach woj. podlaskiego funkcjonuje **zespół interdyscyplinarny**, powołany przez wójta, burmistrza lub prezydenta miasta. Zespoły interdyscyplinarne są elementami gminnych systemów przeciwdziałania przemocy w rodzinie, ich zadaniem jest integrowanie i koordynowanie działań podmiotów oraz specjalistów w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, prowadzenie oddziaływań interwencyjnych i pomocowych z uwzględnieniem różnych perspektyw widzenia problemu.

Liczba osób objętych pomocą zespołów interdyscyplinarnych w województwie w 2015 roku wyniosła ogółem 2.421, w tym 960 kobiet i 889 mężczyzn oraz 572 dzieci. Zespoły interdyscyplinarne objęły swoją pomocą 923 rodziny. Członkowie Zespołów odbyli 694 posiedzenia. W ramach funkcjonowania zespołów w roku 2015 utworzono 2.873 grupy robocze. Które odbyły 9.939 posiedzeń, pomocą objęto 9.297 osób, w tym 4.031 kobiet, 2.901 mężczyzn, a także 2.365 dzieci. Grupy robocze objęły swoją pomocą 4.077 rodzin.

W roku 2014 zespoły interdyscyplinarne objęły pomocą 4.496 osób w 2.095 rodzinach, odbyło się 790 posiedzeń ZI. W ramach funkcjonowania zespołów utworzono 2.234 grupy robocze, które objęły pomocą 10.382 osoby w 3.695 rodzinach, grupy spotkały się 10.714 razy.

Na terenie woj. podlaskiego w roku 2015 sporządzono ogółem 3.989 **formularzy „Niebieska Karta – A”**, wszczynających procedurę. Wśród przedstawicieli służb i instytucji uprawnionych do wszczęcia procedury „Niebieskie Karty” dominowali przedstawiciele Policji, którzy wypełnili 3.591 formularzy NK-A (90,02% wszystkich formularzy), następnie pracownicy pomocy społecznej – 327 NK-A (8,19%; ops – 321, pcpr – 6). Przedstawiciele pozostałych uprawnionych służb i instytucji inicjowali procedurę sporadycznie: pracownicy oświaty – 44 (1,10%), KRPA – 18 (0,45%), przedstawiciele ochrony zdrowia – 9 (0,22%). W roku 2014 wypełniono 4.235 formularzy NK-A.

Procedurę wszczęto ogółem w 3.216 rodzinach. Liczba rodzin objętych procedurą – wszczętą zarówno w 2015 r. jak i w latach wcześniejszych – wyniosła 5.005. W ramach pracy zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych wypełniono 2913 **formularzy „Niebieska Karta – C”**, zawierających diagnozę sytuacji oraz indywidualny plan pomocy osobom, co do których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą w rodzinie. Sporządzono 2.365 **formularzy „Niebieska Karta – D”**, stanowiących plan działań wobec osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie.

W roku 2015 zespoły interdyscyplinarne i grupy robocze podjęły decyzję o **zakończeniu 3.517 prowadzonych procedur** (wszczętych zarówno w 2015 r., jak i wcześniej). W 2.463 przypadkach procedurę zakończono na skutek ustania przemocy w rodzinie i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy. W 1.054 przypadkach procedurę zakończono po rozstrzygnięciu o braku zasadności podejmowania działań.

Liczba przekazanych Policji lub kuratorom sądowym informacji przez pracowników socjalnych o ponownym stosowaniu przemocy w rodzinie przez osoby uprzednio skazane za tego rodzaju przemoc wyniosła 47.

Na podstawie art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie w 2015 r. **20 dzieci (18 w roku 2014) odebrano z rodziny w razie bezpośredniego zagrożenia ich życia lub zdrowia w związku z przemocą w rodzinie**. Liczba dzieci umieszczonych u innej niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w rozumieniu art. 115 § 11 ustawy z dnia 06.06.1997 r. - Kodeks karny wyniosła 5. W rodzinie zastępczej umieszczono 6 dzieci. Natomiast 9 dzieci umieszczono w placówce opiekuńczo-wychowawczej.

Zarówno gminy jak i powiaty udzielały **pomocy i wsparcia** osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, m. in. w formie poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego, socjalnego, zawodowego i rodzinnego. W 2015 r. pomocą w formie takiego poradnictwa objęto 2.236 osób w gminach (5217 w roku poprzednim) oraz 3.864 osoby w powiatach (1.582 w 2014 r.).

Na terenie województwa funkcjonowały w roku 2015 r. 23 **telefony zaufania**, interwencyjne lub informacyjne, z czego 6 było dostępnych całodobowo. W ramach ich funkcjonowania odnotowano 218 rozmów oraz 60 interwencji. W roku poprzednim funkcjonowało 18 telefonów, w tym 5 całodobowych. Odnotowano ogółem 13.341 rozmów oraz 8.084 interwencji.

W 2015 r. 1 powiat oraz 2 gminy opracowały i realizowały **programy terapeutyczne i pomocy psychologicznej** dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie (w 2014 r. 4 powiaty, w tym 2 grodzkie oraz 2 gminy). W programach uczestniczyło łącznie 31 (127 w 2014 r.) osób, w tym 29 kobiet i 2 mężczyzn; program ukończyło 20 (83) osób. W roku 2015 funkcjonowały 2 **grupy terapeutyczne** i 11 **grup wsparcia** (w 2014 – 4 grupy terapeutyczne i 8 grup wsparcia).

W 2015 r. nie było przypadku udzielenia osobie dotkniętej przemocą w rodzinie pomocy w formie przyznania w pierwszej kolejności **mieszkania socjalnego**.

W 2015 r. 13 powiatów (w 2014 r. 14 powiatów) realizowało **programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie**; oddziaływaniami objęto 256 osób (233 osoby w roku poprzednim), pełny program ukończyło 215 osób (150), co stanowi 84 % (64,37%). Pięć powiatów prowadziło oddziaływania na terenie aresztu śledczego/ zakładu karnego.

W roku 2015 samorząd województwa zorganizował szereg różnorodnych **szkoleń dla pracowników pierwszego kontaktu z zakresu tematyki przeciwdziałania przemocy w rodzinie**, m.in. warsztaty „Wsparcie dziecka krzywdzonego”, szkolenie członków GKRPA w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie i profilaktyki uzależnień, seminarium „Przemoc a uzależnienia”, konferencja „Zauważ mnie! Usłysz mnie!”. Łącznie z ww. przedsięwzięć skorzystało ponad 598 osób, tj. podobnie jak w roku poprzednim.

Analizy Wydziału Polityki Społecznej PUW na temat zjawiska przemocy w rodzinie na terenie województwa podlaskiego dokonywane są w oparciu o dane przekazywane w poszczególnych latach do PUW bezpośrednio przez 118 ośrodków pomocy społecznej oraz 17 powiatowych centrów pomocy rodzinie.

Nadzorując zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie należy stwierdzić, że wszystkie samorządy realizują programy przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie, we wszystkich gminach funkcjonują zespoły interdyscyplinarne, większość powiatów realizuje programy profilaktyczne mające na celu udzielenie specjalistycznej pomocy.

Istnieje jednak potrzeba zacieśnienia współpracy pcpir i ops z sądami, policją, kuratorami oraz innymi służbami i instytucjami działającymi w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz zintensyfikowanie działań zmierzających do objęcia osób stosujących przemoc wszechstronną pomocą, w szczególności poddania ich oddziaływaniom korekcyjno-edukacyjnym.

W dalszym ciągu nie wszystkie powiaty wypełniają ustawowy obowiązek realizacji programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie, a w konsekwencji zbyt mała liczba osób stosujących przemoc w rodzinie poddawana jest takim oddziaływaniom.

W wielu gminach i powiatach nadal brakuje placówek, w których osoby doznające przemocy w rodzinie mogłyby uzyskać wszechstronną pomoc. Niejednokrotnie przeszkodą w skorzystaniu z pomocy specjalistycznych placówek jest duża odległość między placówką a miejscem zamieszkania osób chcących skorzystać z pomocy (np. na terenie innego powiatu), brak środków finansowych na dojazd do placówki, brak dogodnych połączeń komunikacyjnych itp.

Brak dostatecznej współpracy pomiędzy instytucjami odpowiedzialnymi za realizację zadań, małe zaangażowanie niektórych instytucji np. ochrony zdrowia, oświaty.

Brak organizacji pozarządowych na terenie gmin realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Prawidłowa realizacja zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie wymaga wsparcia budżetów gminnych środkami finansowymi zabezpieczonymi w budżecie państwa.

Realizacja zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie przyczyniła się do budowania systemowego podejścia do problematyki przemocy w rodzinie. Niemniej zjawisko przemocy w rodzinie jest wciąż poważnym problemem społecznym; należy zatem kontynuować intensywne działania w zakresie przeciwdziałania temu zagrożeniu, podejmowane zarówno na wszystkich szczeblach administracji publicznej, jak również przez podmioty niepubliczne funkcjonujące w środowiskach lokalnych.

2. Świadczenie pracy socjalnej.

Praca socjalna jest działaniem promującym zmiany poprzez rozwiązywanie/łagodzenie problemów we wzajemnych ludzkich relacjach, oparciem społecznym służącym wzmocnieniu i wyzwoleniu ludzi z ograniczeń, których nie są w stanie samodzielnie przezwyciężyć dla osiągnięcia dobrostanu. Praca socjalna ingeruje dokładnie tam, gdzie dochodzi do wzajemnego oddziaływania ludzi z ich środowiskiem. Fundamentem pracy socjalnej jest respektowanie praw człowieka, konieczność poszanowania i ochrony godności człowieka oraz sprawiedliwości społecznej.

Zgodnie z MPiPS – 03 za 2015 rok w jednostkach pomocy społecznej (ops, pcpr) na terenie woj. podlaskiego zatrudnionych było 700 pracowników socjalnych, analogicznie jak w 2014 r. Jednakże, nastąpił wzrost zatrudnienia pracowników socjalnych w ops o 8, a w pcpr nastąpił spadek o 8 pracowników socjalnych.

Ośrodki pomocy społecznej w 2015 r. zatrudniały ogółem 678 (w 2014 r. - 670) pracowników socjalnych, z których w 2015 roku co czwarty pracownik socjalny ukończył specjalizację I stopnia w zawodzie, 7% specjalizację II stopnia, a 8 % pracowników socjalnych specjalizację z organizacji pomocy społecznej.

Powiatowe centra pomocy rodzinie w 2015 r. zatrudniały ogółem 22 (w 2014 r. – 30) pracowników socjalnych (3 z nich w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego), w tym 3 pracowników socjalnych ukończyło specjalizację I stopnia, 3 specjalizację II stopnia, 7 specjalizację z organizacji pomocy społecznej.

Dokonując analizy Oceny zasobów pomocy społecznej województwa podlaskiego za 2015 r. należy stwierdzić, że pomimo wzrostu liczby zatrudnionych w ops pracowników socjalnych, część z nich nadal nie spełnia norm określonych w art. 110 ust. 11 i 12 ustawy o pomocy społecznej. W 2015 r. 6 ośrodków spełniło ww. standard, natomiast standardu zatrudnienia pracowników socjalnych nadal nie spełnia 38 ops-ów (w roku 2014 – 44).

Kadry pomocy społecznej województwa podlaskiego stworzone zostały warunki do podnoszenia kwalifikacji i umiejętności zawodowych. Osoby zatrudnione w ops i pcprr mają możliwość uczestnictwa w szkoleniach, warsztatach, superwizji i innych formach organizowanych w zakresie realizowanych przez nie zadań. Nierozzerwalnie z kompetencjami pracowników pomocy społecznej połączona jest szeroko rozumiana praca socjalna. Rekomendowane jest podejmowanie dalszych działań w kierunku profesjonalizacji kadry pomocy społecznej poprzez podnoszenie wykształcenia, udział w kursach, szkoleniach, a także umożliwienie pracownikom socjalnym udziału w superwizji celem zapewnienia wysokiej jakości pomocy świadczonej na rzecz osób i rodzin wykazujących trudności w prawidłowym funkcjonowaniu w środowisku społecznym, a także rozwój i intensyfikacja działań nakierowanych na aktywizację klientów (reintegrację społeczną i zawodową osób nieaktywnych zawodowo i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym), w tym poprzez kierowanie do udziału w projektach realizowanych przez podmioty zewnętrzne. Należałoby również rozwijać świadczenie pracy socjalnej na rzecz poprawy sytuacji życiowej osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem, a także w kierunku życiowego usamodzielnienia, z wykorzystaniem narzędzi w postaci kontraktu socjalnego, projektu socjalnego, indywidualnego programu wychodzenia z bezdomności i innych programów. Celem spełnienia przez gminy wymogów wynikających z ustawy o pomocy społecznej należałoby zwiększyć zatrudnienie pracowników socjalnych, dążyć do polepszenia warunków

infrastruktury lokalowej i technicznej oraz przeprowadzić prace adaptacyjne w budynkach instytucji pomocy społecznej na terenie gmin miejsko – wiejskich i wiejskich. Ponadto należałoby wzmocnić działania oraz zwiększyć mobilność zespołów interdyscyplinarnych, inicjować działania w środowisku z uwzględnieniem działań interwencyjnych związanych ze zjawiskiem przemocy w rodzinie, na bieżąco reagować na nowe problemy społeczne oraz dostosować oferty usług do zmieniających się potrzeb indywidualnych i lokalnych z zastosowaniem innowacyjnych metod i narzędzi.

Jednostki organizacyjne pomocy społecznej na bieżąco analizują problemy społeczne, stawiają diagnozę i dostosowują kierunki interwencji do istniejących potrzeb. Pracownicy socjalni w pracy socjalnej korzystają z pełnej gamy instrumentów, takich jak:

- kontrakt socjalny, który zawierany jest w formie pisemnej umowy przez pracownika socjalnego z rodziną lub osobą ubiegającą się o pomoc. Jego celem jest albo przezwyciężenie trudnej sytuacji życiowej osoby lub rodziny albo wzmocnienie aktywności i samodzielności życiowej, zawodowej czy przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu danej osoby,
- projekt socjalny, którym jest zamierzony plan działań polegający na kreowaniu pomysłów służących usprawnianiu lub ulepszaniu rzeczywistości społecznej,
- indywidualny program wychodzenia z bezdomności polegający na wspieraniu osoby bezdomnej w rozwiązywaniu jej problemów życiowych, w szczególności rodzinnych i mieszkaniowych oraz pomocy w uzyskaniu zatrudnienia,
- indywidualny program zatrudnienia socjalnego polegający na zapewnieniu osobom (bezdomni, osoby uzależnione od alkoholu lub narkotyków, chorzy psychicznie, długotrwale bezrobotni, zwolnieni z zakładów karnych, uchodźcy i osoby niepełnosprawne) możliwości uczestnictwa w zajęciach prowadzonych przez centra i kluby integracji społecznej,
- indywidualne programy integracji cudzoziemców polegający na pomocy, w zależności od indywidualnej sytuacji życiowej cudzoziemca i jego rodziny,
- program oddziaływania korekcyjno – edukacyjnego polegający na oddziaływaniu na osobę stosującą przemoc w rodzinie poprzez uświadomienie szkodliwości jego dotychczasowych działań.

W 2015 r. zawarto 1.219 kontraktów socjalnych. Dane liczbowe wskazują, że liczba osób ogółem objętych kontraktem wyniosła 1.449. W porównaniu do roku poprzedniego odnotowano spadek wskaźnika zawartych kontraktów o 48%. Pracownicy ośrodków pomocy

społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie przewidują, że w roku 2016 liczba zawartych kontraktów pozostanie na podobnym poziomie co w roku Oceny.

Jednostki pomocy społecznej wykazały, że na ich terenie przeprowadzono 69 indywidualnych programów wychodzenia z bezdomności, w stosunku do roku 2014 nastąpił 9% spadek liczby osób, z którymi zrealizowano program, 180 indywidualnych programów zatrudnienia socjalnego w Centrach Integracji Społecznej, tj. 16% wzrost w stosunku do roku poprzedniego.

Interwencja kryzysowa jest kolejnym narzędziem pracy socjalnej, polegającym na zapewnieniu wsparcia emocjonalnego, poczucia bezpieczeństwa, zredukowania lęku. W roku Oceny interwencją kryzysową objęto 1925 rodzin. W latach poprzednich liczba interwencji obejmowała większą liczbę rodzin. Prognozy dowodzą, że w roku 2016 wskaźnik usług w tym zakresie wzrośnie w stosunku do roku Oceny.

3. Prowadzenie i rozwój niezbędnej infrastruktury socjalnej.

Ustawa o pomocy społecznej definiuje jednostki organizacyjne pomocy społecznej w zależności od rodzaju realizowanych przez nie zadań. Zgodnie z art. 6 ust. 5 ustawy są to regionalne ośrodki polityki społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie, ośrodki pomocy społecznej, domy pomocy społecznej, placówki specjalistycznego poradnictwa, w tym rodzinnego, ośrodki wsparcia i ośrodki interwencji kryzysowej.

Regionalny Ośrodek Pomocy Społecznej w Białymstoku, powiatowe centra pomocy rodzinie i ośrodki pomocy społecznej są podstawowymi instytucjami realizującymi zadania z zakresu pomocy społecznej. Ich liczba jest stała i odpowiada podziałowi terytorialnemu województwa podlaskiego.

Celem **Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Białymstoku** jest realizacja zadań należących do Samorządu Województwa Podlaskiego w zakresie polityki społecznej, w tym: pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, narkomanii, rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych, przeciwdziałania przemocy, koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego w przypadku przemieszczania się osób w granicach Unii Europejskiej i Europejskiego Obszaru Gospodarczego w zakresie świadczeń rodzinnych.

Powiatowe centra pomocy rodzinie realizują zadania z zakresu powiatu. W województwie podlaskim funkcjonuje 14 pcpr-ów. Zadania powiatu realizują również miasta na prawach powiatu: Białystok, Suwałki i Łomża.

Wykonawcą zadań z zakresu pomocy społecznej w gminie są **ośrodki pomocy społecznej**. Ustawodawca gminom przypisał najwięcej zadań, dlatego też ośrodki pomocy społecznej są najczęściej pierwszym i zasadniczym miejscem, do którego osoby będące w trudnej sytuacji zwracają się o pomoc. Wiodącym zadaniem ośrodków pomocy społecznej jest ustalanie uprawnień do świadczeń i ich przyznawanie.

Zadania gminy w zakresie pomocy społecznej na terenie województwa podlaskiego realizuje 118 ośrodków pomocy społecznej. W województwie podlaskim funkcjonuje 1 miejski ośrodek pomocy rodzinie, 20 miejskich ośrodków pomocy społecznej, 23 ośrodki pomocy społecznej, 7 miejsko gminnych ośrodków pomocy społecznej oraz 67 gminnych ośrodków pomocy społecznej.

W 2015 r. ustawą z dnia 25 czerwca 2015 r. o zmianie ustawy o samorządzie gminnym oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2015 r., poz. 1045) ustawodawca wprowadził zmiany (wchodzące w życie od 01 stycznia 2016 r.) mające na celu ułatwienie prowadzenia infrastruktury socjalnej, w sposób bardziej ekonomiczny i skuteczny (art. 28).

Dodane art. 111a, 112a, i 113a do ustawy o pomocy społecznej umożliwiają organom samorządu terytorialnego województwa, powiatu i gminy tworzenie nowych jednostek organizacyjnych pomocy społecznej przez połączenie ich jednostek organizacyjnych pomocy społecznej. Jeżeli połączenie obejmuje odpowiednio regionalny ośrodek polityki społecznej, powiatowe centrum pomocy rodzinie, ośrodek pomocy społecznej, inne jednostki organizacyjne pomocy społecznej działają w ramach tych jednostek.

Analiza funkcjonowania dokonanych zmian oraz napływające sygnały ze strony samorządów spowodowały powstanie planów skorygowania wprowadzonych rozwiązań (projekt ustawy o zmianie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, ustawy o pomocy społecznej oraz ustawy o zmianie ustawy o samorządzie gminnym oraz niektórych innych ustaw w dniu 22 czerwca 2016 r. wpłynął do Sejmu - druk nr 679). W uzasadnieniu wskazano, potrzebę wyodrębnienia różnych rodzajów jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, ze względu na specyfikę zadań które realizują, różne standardy usług oraz specyfikę świadczeniobiorców korzystających z danych usług. Pełna dowolność w tworzeniu różnych wielofunkcyjnych jednostek organizacyjnych pomocy społecznej może powodować

utrudnienia w dostępie do świadczeń, a także trudności w wypełnieniu, a co za tym idzie również w egzekwowaniu, określonych standardów od takich niezdefiniowanych ustawowo jednostek realizujących zadania. Zgodnie ze zdaniem projektodawców łączenie jednostek organizacyjnych pomocy społecznej zasadne jest jedynie wówczas gdy nie tylko jest to uzasadnione ekonomicznie ale również jest to uzasadnione merytorycznie i daje gwarancje realizacji zadań zgodnie obowiązującymi standardami (chroniącymi osoby wymagające wsparcia), a co nie spowoduje negatywnych konsekwencji dla świadczeniobiorców pomocy społecznej.

Nowy projekt ustawy precyzuje zasady łączenia jednostek, tak aby nie zaburzać ich funkcjonowania. Między innymi zakłada, że: gmina będzie mogła połączyć: ośrodek pomocy społecznej z ośrodkiem wsparcia, z wyłączeniem ośrodka wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi oraz dom pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku z ośrodkiem wsparcia przeznaczonym dla osób starszych, pod warunkiem usytuowania każdego z nich w odrębnym budynku. W przypadku połączenia, ośrodek wsparcia działa w strukturze odpowiednio ośrodka pomocy społecznej lub domu pomocy społecznej.

Powiat będzie miał możliwość połączenia powiatowego centrum pomocy rodzinie tylko z ośrodkiem interwencji kryzysowej. W projekcie uchylono natomiast możliwość łączenia jednostek pomocy społecznej na poziomie województwa.

Założono też, że jednostka organizacyjna pomocy społecznej nie może się mieścić w jednym budynku z placówką zapewniającą całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku, jednostką wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, z zastrzeżeniem art. 18ba ust. 2 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, jednostką organizacyjną systemu oświaty, ośrodkiem wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, podmiotem leczniczym, jednostką organizacyjną wymiaru sprawiedliwości, zakładem aktywności zawodowej lub izbą wytrzeźwień.

W województwie podlaskim od kilku lat **infrastruktura domów pomocy społecznej** nie ulega zmianie, tj. funkcjonuje 21 domów pomocy społecznej, w tym jeden dps jest o zasięgu regionalnym i 20 o zasięgu powiatowym. Domy o zasięgu gminnym w województwie podlaskim nie funkcjonują. Wszystkie podmioty prowadzące domy pomocy społecznej posiadają zezwolenie Wojewody Podlaskiego na ich prowadzenie na czas nieokreślony.

W roku Oceny uległa zwiększeniu liczba miejsc w domach pomocy społecznej o 24, tj. z 2.301 do 2.325. W 2015 r. Wojewoda Podlaski wydał zgodę na zwiększenie liczby miejsc o 4 w domu przeznaczonym dla osób przewlekle somatycznie chorych (zwiększenie nastąpiło z adaptacji i remontu istniejących już pomieszczeń) oraz powstała filia już istniejącego domu przeznaczona dla 20 osób przewlekle psychicznie chorych.

Zmiany podyktowane były potrzebami społecznymi, tj. wciąż niewystarczającą liczbą miejsc w domach dla osób przewlekle psychicznie chorych oraz starzeniem się społeczeństwa, tj. zwiększającym się odsetkiem osób starszych w województwie.

Przeznaczenie domów pomocy społecznej nie uległo zmianie i tak według stanu na 31.12.2015 r. w województwie podlaskim funkcjonujące domy pomocy społecznej zgodnie z art. 56 ustawy o pomocy społecznej przeznaczone były dla:

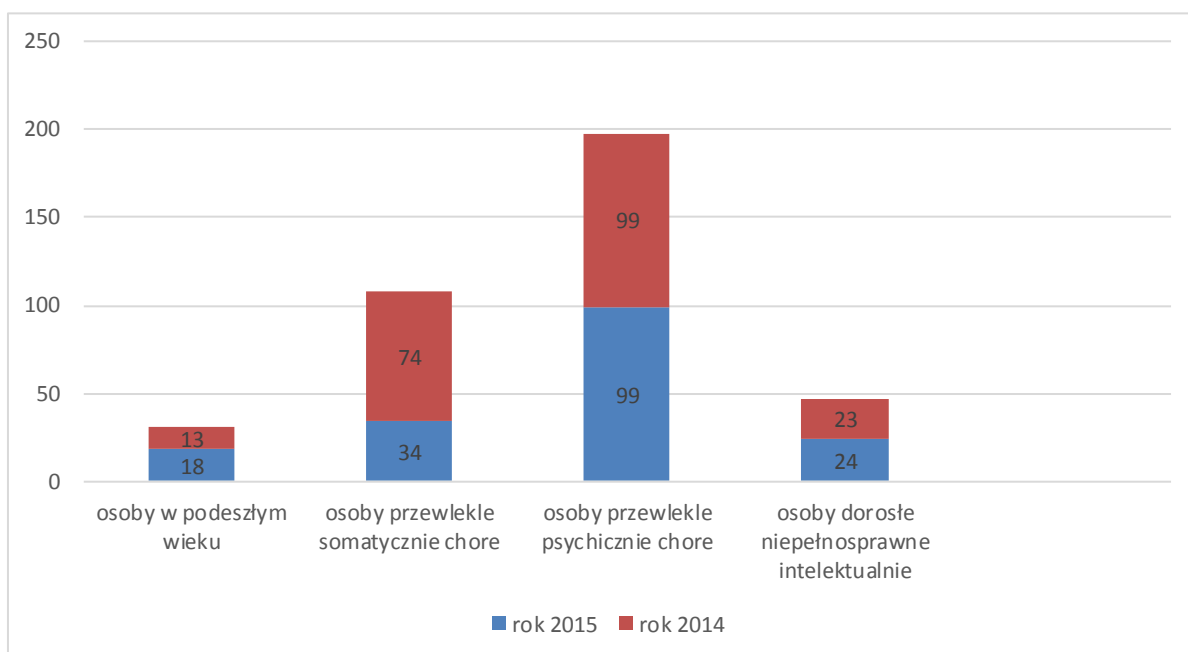
- osób w podeszłym wieku – 3 domy, 85 miejsc,
- osób przewlekle somatycznie chorych – 3 domy, 445 miejsc,
- osób przewlekle psychicznie chorych – 4 domy, 681 miejsc,
- dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie – 1 dom, 114 miejsc,
- dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie – 4 domy, 278 miejsc,
- osób w podeszłym wieku oraz osób przewlekle somatycznie chorych – 5 domów, 452 miejsc
- osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie oraz dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie – 1 dom, 270 miejsc.

Na koniec 2015 r. w ww. dps przebywało 2.306 mieszkańców. Po kilka wolnych miejsc było prawie w każdym typie domu, poza typem domu przeznaczonym dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie. Łącznie w 2015 r. w dps zostało umieszczonych 311 osób, tj. o 49 osób więcej niż w 2014 r. - umieszczone zostały 262 osoby.

Według stanu na dzień 31 grudnia 2015 r., na umieszczenie w dps oczekiwało 175 osób, tj. 34 osoby mniej niż w roku ubiegłym, w którym na umieszczenie oczekiwało łącznie 209 osób. Zmienia się liczba osób oczekujących na dany typ domu. Tak jak w latach poprzednich najwięcej osób oczekiwało na umieszczenie w domu przeznaczonym dla osób przewlekle psychicznie chorych (99 osób - 56 % wszystkich oczekujących) oraz dla osób przewlekle somatycznie chorych - 34 osoby (19 % wszystkich oczekujących). Jednakże w przypadku domu przeznaczonego dla osób przewlekle somatycznie chorych jest to 40 osób mniej niż w roku ubiegłym. W 2014 r. na umieszczenie w domu dla osób przewlekle somatycznie chorych oczekiwały 74 osoby.

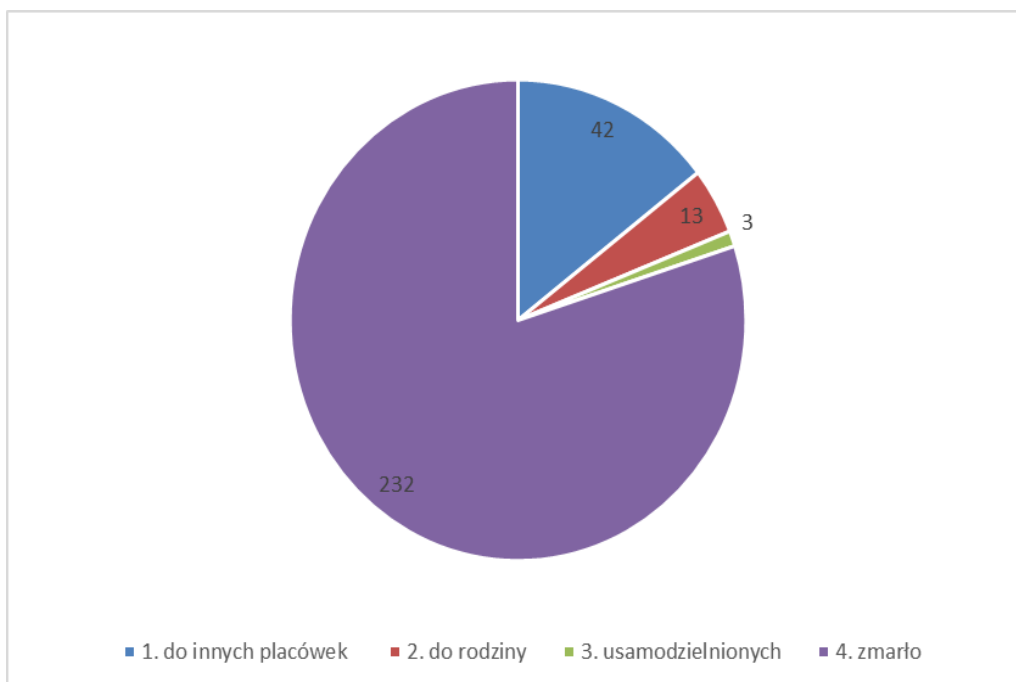
Jednocześnie należy stwierdzić, że zmienia się kategoria osób oczekujących na umieszczenie w dps. W roku 2015 o 5 osób zwiększyła się liczba oczekujących na umieszczenie w domu przeznaczonym dla osób w podeszłym wieku i wynosiła 18 osób, w 2014 roku było 13 osób. Natomiast, na tym samym poziomie kształtowała się liczba osób oczekujących na umieszczenie w domu przeznaczonym dla osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie, tj. w 2014 r. oczekiwały 23 osoby, a w 2015 r. 24 osoby. Tak jak w ubiegłym roku nikt nie oczekiwał na umieszczenie w domu dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie.

Wykres 7. Liczba osób oczekujących na miejsce w Domach Pomocy Społecznej w latach 2014-2015.

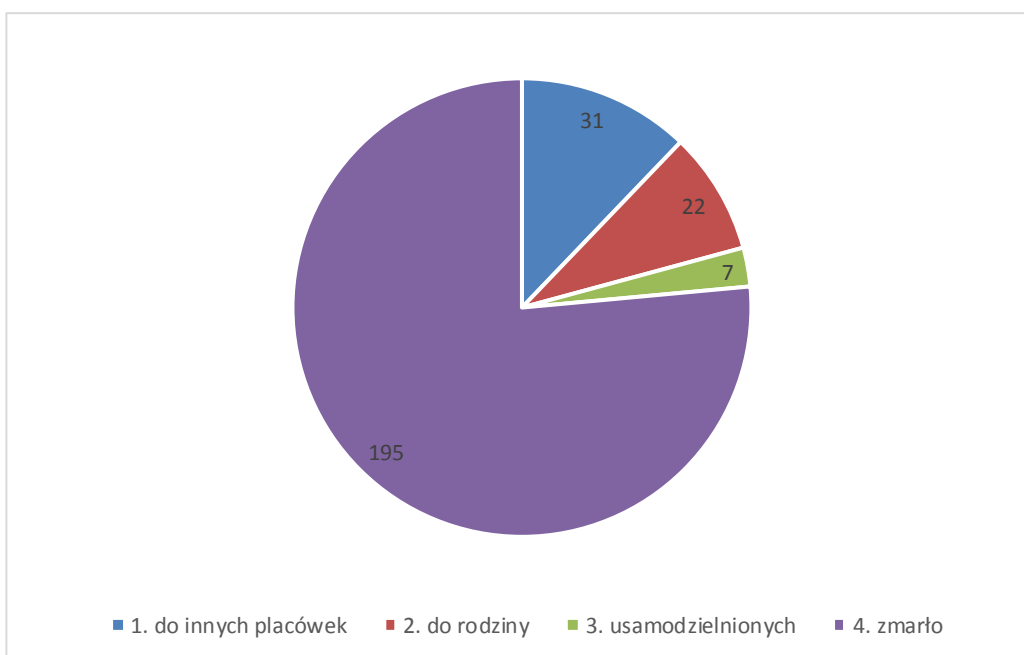

W 2015 roku wystąpiła tendencja wzrostowa zgonów mieszkańców, tj. zmarły 232 osoby, nastąpił wzrost o 37 osób w stosunku do roku 2014 r., w którym zmarło 195 osób. W 2015 r. tylko 13 osób powróciło do rodzin, a dla porównania w 2014 r. były to 22 osoby. W 2015 r. usamodzielniało się odpowiednio – 3 osoby, a w 2014 r. - 7 osób.

Wykres 8. Liczba osób, które odeszły z Domów Pomocy Społecznej w roku 2015.

Wykres 9. Liczba osób, które odeszły z Domów Pomocy Społecznej w roku 2014.

Analizując powyższe, tj. spadek liczby osób oczekujących na umieszczenie w domu pomocy społecznej należy stwierdzić, że alternatywną formą zapewnienia całodobowej opieki są prywatne **placówki zapewniające całodobową opiekę osobom**

niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub w podeszłym wieku. Na koniec 2015 r., w województwie podlaskim funkcjonowało 16 placówek, w tym 8 prowadzonych przez Kościoły i fundacje w ramach działalności statutowej i 8 placówek prowadzonych w ramach działalności gospodarczej. Łącznie placówki te posiadały 644 miejsca. W roku kalendarzowym 2015 przebywało w nich 534 mieszkańców, tj. o 16 więcej niż w 2014 r.

W 2015 r. liczba miejsc w tych placówkach zwiększyła się o 38, tj. powstały dwie kolejne placówki na 20 miejsc i 16 miejsc oraz jedna, istniejąca już placówka zwiększyła liczbę miejsc o 2 z 24 na 26 osób.

Wszystkie podmioty, które prowadzą ww. placówki posiadają wymagane zezwolenie Wojewody Podlaskiego na prowadzenie swojej działalności.

Z analizy bieżącej pracy Oddziału Nadzoru i Kontroli w Pomocy Społecznej wynika, że pomimo zawężonego standardu usług jakie winny spełniać placówki w stosunku do standardów jakie winny spełniać domy pomocy społecznej, zainteresowanie tą formą działalności ciągle wzrasta, a prognozy wskazują, że ten rodzaj placówek będzie nadal się rozwijał. Standard świadczonych usług w istniejących już placówkach sukcesywnie wzrasta, zarówno w zakresie usług bytowych jak i opiekuńczych. Koszt pobytu jest również niższy niż w domach pomocy społecznej. Dodatkowo, placówki te objęte są stałym nadzorem min. służb sanitarnych, straży pożarnej czy nadzoru budowlanego. Zmienia się również świadomość prowadzących placówki, którzy starają się zapewnić jak najlepszą ofertę osobom umieszczanym.

Sukcesywnie rozwijającą się również formą pomocy jest **sieć oparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi**. Według stanu na koniec grudnia 2015 r. w województwie podlaskim funkcjonowało 19 środowiskowych domów samopomocy, pięć o zasięgu powiatowym i 14 o zasięgu gminnym. W roku Oceny został uruchomiony środowiskowy dom samopomocy w Tykocinie, który prowadzony jest na zlecenie burmistrza Tykocina przez Caritas Diecezji Łomżyńskiej. Przeznaczony jest dla 20 osób, typ ABC. Należy stwierdzić, że jest to kolejna gmina, która korzysta z możliwości jaką daje ustawa o pomocy społecznej, tj. zlecenia realizacji zadania organizacji pozarządowej.

W środowiskowych domach samopomocy na koniec roku było łącznie 741 miejsc, w tym 28 miejsc hostelowych. W stosunku do 2014 r. nastąpił wzrost liczby miejsc o 35 tj. o 32 miejsca w tym 2 miejsca hostelowe w środowiskowych domach samopomocy o zasięgu gminnym i o 3 miejsca o zasięgu powiatowym.

Liczba osób przebywających w śds na koniec roku wynosiła 726 i wzrosła o 33 w porównaniu z rokiem 2014.

Średnią miesięczną wojewódzką kwotą dotacji na jednego uczestnika przedstawia poniższa tabela.

Średnia miesięczna wojewódzka kwota dotacji na 1 uczestnika w środowiskowych domach samopomocy w województwie podlaskim w 2015 r.	
Miejsca dzienne	1.000 zł
Miejsca dzienne z dowozem uczestników	1.200 zł
Miejsca całodobowe	1.300 zł

Wojewoda Podlaski systematycznie podejmuje działania mające na celu rozwój infrastruktury oraz dostosowanie istniejących ośrodków do wymaganych standardów. W 2015 roku Wojewoda Podlaski otrzymał z budżetu państwa dotację celową na prace remontowe w istniejących już i na nowopowstające środowiskowe domy samopomocy środki finansowe w wysokości 2 173 000 zł. Z otrzymanej dotacji przeprowadzono prace remontowo-modernizacyjne budynków, dostosowujące do standardów oraz doposażono pracownie. Prowadzone inwestycje pozwoliły na szybszą realizację harmonogramu dochodzenia do standardów tych jednostek oraz podniosły poziom ich funkcjonowania.

System środowiskowego wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi od kilku lat intensywnie się rozwija, jednakże potrzeby są znacznie większe. Na 118 gmin w województwie podlaskim śds funkcjonują na terenie tylko 12 gmin, tj. miasta Białegostoku i miasta Suwałki – po 2 śds oraz po jednym śds na terenie miasta Łomża, gminy Augustów, Bielsk Podlaski, Ciechanowiec, Grajewo, Łapy, Mońki, Sokółka, Suwałki, Tykocin.

Nie uległa zmianie liczba środowiskowych domów samopomocy o zasięgu powiatowym. Prowadzone są tylko na terenie pięciu z czternastu powiatów, tj. białostockiego, hajnowskiego, łomżyńskiego, suwalskiego, zambrowskiego. Na terenie trzech powiatów: kolneńskiego, siemiatyckiego i sejneńskiego nie rozwinęła się jeszcze sieć ośrodków wsparcia zarówno o zasięgu gminnym lub powiatowym. Podejmowane są działania, by środowiskowy dom samopomocy funkcjonował w każdym powiecie o zasięgu gminnym lub powiatowym. Należy podkreślić także, że gminy lub powiaty współpracują ze sobą w zakresie kierowania mieszkańców z własnego terenu do śds funkcjonującego na terenie innej gminy lub powiatu, zgodnie z zawartymi wcześniej porozumieniami.

Wszystkie działające na terenie województwa śds spełniały standardy określone w § 18 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 9 grudnia 2010 r w sprawie środowiskowych domów samopomocy (Dz. U. Nr 238, poz. 1586, ze zm.).

W województwie podlaskim w 2015 r. funkcjonowało **5 ośrodków interwencji kryzysowej**, w tym 4 z miejscami całodobowego pobytu. Placówki dysponowały łącznie 39 miejscami. Z różnorodnej pomocy ośrodków interwencji kryzysowej skorzystało w 2015 r. 256 osób, w tym 169 kobiet, 7 mężczyzn i 80 dzieci. Pomoc w formie całodobowego schronienia uzyskało 88 osób (37 kobiet, 1 mężczyzna i 50 dzieci). Ponadto w strukturach MOPS w Suwałkach funkcjonuje Dział Pomocy Kryzysowej, oferujący m.in. całodobowe schronienie oraz specjalistyczne poradnictwo, dysponujący 13 miejscami. Z jego pomocy skorzystało w 2015 r. 11 osób – 6 kobiet i 5 dzieci.

W roku 2014 funkcjonowały 4 ośrodki interwencji kryzysowej, dysponowały łącznie 32 miejscami całodobowego pobytu. Z pomocy ośrodków skorzystało ogółem 730 osób, w tym 61 uzyskało pomoc w formie całodobowego schronienia. Dział Pomocy Kryzysowej MOPS w Suwałkach udzielił pomocy 109 osobom, w tym schronienia 22 osobom.

Podobnie jak w latach poprzednich, w 2015 r. na terenie województwa funkcjonowały **2 specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie** (w powiatach kolneńskim i suwalskim, w strukturach PCPR), które dysponują łącznie 24 miejscami całodobowego pobytu. Pomoc osobom dotkniętym problemem przemocy w rodzinie realizowana jest w tych ośrodkach w trzech obszarach: interwencyjnym, terapeutyczno-wspomagającym oraz w zakresie zapewnienia potrzeb bytowych. W 2015 r. specjalistyczne ośrodki wsparcia udzieliły łącznie pomocy 78 osobom (252 w 2014 r.), w tym 62 kobietom, 4 mężczyznom i 12 dzieci. Podobnie jak w roku poprzednim, 19 osób (30 w 2014) skorzystało z pomocy w formie całodobowego schronienia (8 kobiet i 11 dzieci). W zakresie standardu usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie w województwie podlaskim obie placówki spełniają wymagania wynikające z przepisów.

4. Analiza i ocena zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej.

Pomoc społeczna, będąca instrumentem polityki społecznej państwa przeznaczonym do wspierania osób i rodzin w trudnych sytuacjach życiowych, z którymi nie są one w stanie same sobie poradzić, podejmuje działania w sytuacjach zagrożenia podstawowych potrzeb życiowych oraz obniżenia jakości życia poniżej społecznie akceptowanego minimum pomaga stworzyć warunki umożliwiające godną egzystencję, służy kompensowaniu różnorodnych szkód np. wynikających z bezrobocia, sieroctwa, niepełnosprawności, chorób; przyczynia się do wyrównywania nadmiernych różnicowań społecznych, daje poczucie bezpieczeństwa socjalnego poprzez różne zasiłki i świadczenia uzupełniające niedostatki systemu emerytalno-rentowego oraz innych systemów zabezpieczenia społecznego lub niewystarczające dochody z pracy. Skutkiem działań pomocy społecznej powinno być eliminowanie wykluczenia społecznego oraz usamodzielnianie się jej beneficjentów. Pomoc społeczną organizują organy administracji rządowej i samorządowej, współpracując na zasadzie partnerstwa, z podmiotami niepublicznymi, w tym z organizacjami pozarządowymi, kościołami i związkami wyznaniowymi.

W prawie zabezpieczenia społecznego pomoc społeczna jest ostatnią możliwością przezwyciężania trudnych sytuacji życiowych. Poprzedzają ją z reguły świadczenia z systemu ubezpieczeń społecznych, jak również zasiłki rodzinne czy pomoc dla bezrobotnych. Zastosowanie pomocy społecznej przewidywane jest przy łącznym spełnieniu dwóch przesłanek: wystąpienia trudnej sytuacji życiowej i niemożności jej samodzielnego przezwyciężenia. Tak więc, najważniejszą z punktu widzenia praktyki zasadą pomocy społecznej jest to, że państwo udziela pomocy osobom potrzebującym niejako w ostatniej kolejności. Okolicznościami generującymi trudności życiowe są w pierwszej kolejności ubóstwo, bezrobocie i bezdomność. Ponadto pomoc społeczna jest udzielana ze względu na stan zdrowia - z powodu niepełnosprawności, długotrwałej lub ciężkiej choroby, potrzebę ochrony dziecka i rodziny - z powodu sieroctwa, przemocy w rodzinie, konieczności ochrony macierzyństwa lub wielodzietności, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego (zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych), trudności w przystosowaniu i integracji – z powodu opuszczenia zakładu karnego, uzyskania statusu uchodźcy, ochrony uzupełniającej lub zezwolenia na pobyt czasowy, potrzebę ochrony ofiar handlu ludźmi, uzależnienia – z powodu alkoholizmu i

narkomanii, sytuacje nagłe i nieprzewidywalne – z powodu zdarzenia losowego, sytuacji kryzysowej, klęski żywiołowej lub ekologicznej.

Pomoc społeczna niezależnie od jej definicji prawnych i naukowych jest ludzkim działaniem w skali zbiorowej i jak innym działaniom tego rodzaju przypisuje się jej intencje i cele, przeznaczają na nią mniejsze lub większe zasoby publiczne, realizuje na różne sposoby i za pomocą różnych instrumentów. Ewaluacja użyteczności działań pomocowych wymaga porównania celów i skutków pomocy z potrzebami wspomaganych. Takie porównanie wymaga oczywiście szczegółowego, obiektywnego i rzetelnego opisu celów i skutków działania oraz potrzeb jego adresatów czy beneficjentów.

W pomocy społecznej oraz w szerzej rozumianej polityce społecznej ważną rolę odgrywa pojęcie potrzeb oraz ich zaspokajania. Wymaga to odróżnienia bieżących pragnień od tego, co rzeczywiście jest potrzebne dla dobrego życia samego potrzebującego i trwania jego rodziny w dłuższej perspektywie. Obecnie pojęcie potrzeb rzadziej jest używane w ogólnych dyskusjach o polityce społecznej. Częściej mówi się o zasobach i kapitale (ludzkim, społecznym, kulturowym). Zasoby są tym, co mamy do dyspozycji (materialne i niematerialne; zewnętrzne i wewnętrzne; indywidualne i grupowe), a kapitał to ta część zasobów, która przynosi nam już konkretne korzyści. Można być bardzo zasobnym, ale mieć ograniczone możliwości przekształcania zasobów w kapitał, czyli czerpania z nich korzyści, np. nawet bardzo dobrze wykształcona osoba niepełnosprawna (duży zasób wiedzy i umiejętności) może mieć kłopoty ze znalezieniem pracy zgodnej ze swoimi kwalifikacjami. Ludzie przekształcają zasoby, które mają do dyspozycji poprzez własną aktywność w osiągnięcia, czyli we własne dobro, którego częścią są dobra innych osób, np. dzieci, partnerów, małżonków itp. osób bliskich. Zasoby traktowane są szeroko, nie chodzi więc tylko o dochody i majątek, część zasobów nie jest wrodzona, możemy je nabywać w wyniku działania. Można mieć duże zasoby, a jednak nie realizować głównych celów swojego życia. Uwaga służb społecznych koncentruje się zwykle na przypadkach występowania niewielkich zasobów. Służby społeczne nie łagodzą ubóstwa wyłącznie tym, którzy zgłaszają się po pomoc, ale również tym, którzy utrzymują się z nimi wspólnie lub są przez nich utrzymywani. Wśród nich są dzieci, osoby poważnie niepełnosprawne, osoby w zaawansowanym wieku, a wymagają one nie tylko zaspokojenia potrzeb bytowych, ale również między innymi uwagi i opieki, która wymaga obecności i czasu.

W 2015 r., tak jak i w roku 2014 najczęstszą przyczyną przyznawania świadczeń z pomocy społecznej w województwie podlaskim było ubóstwo. Możemy jednak stwierdzić, że na przestrzeni lat 2014-2015 spada liczba rodzin i osób objętych pomocą z powodu tej przyczyny. Sprawozdanie MPiPS-03 przedstawia, że w roku 2015 z powodu ubóstwa objętych pomocą było o 1255 rodzin mniej niż w 2014 r. Gminami, które udzieliły wsparcia od 193 do 1.652 rodzin były: gm. Suwałki, Lipsk, Dąbrowa Białostocka, gm. Augustów, Rajgród, Grajewo, Szczuczyn, Goniądz, Grabowo, Turośl, Zbójna, m. Łomża, Rutki, gm. Zambrów, Sokółka, Czarna Białostocka, Wasilków, Gródek, Łapy, Turośl Kościelna, Narew, gm. Bielsk Podlaski, Hajnówka, Ciechanowiec, Czeremcha, Siemiatycze.

Nie uległy również zmianie (w porównaniu z rokiem ubiegłym) pozostałe najczęstsze powody przyznawanych świadczeń z pomocy społecznej. W województwie podlaskim na następujących miejscach znajdują się: bezrobocie, długotrwała lub ciężka choroba oraz niepełnosprawność.

Korzystających z pomocy z powodu bezrobocia było o 2.212 rodzin mniej niż w roku 2014 r. Największego wsparcia udzielono w mieście Białystok – 5.103 rodzinom, mniej o 690 niż w roku ubiegłym. Od 154 do 1.224 rodzinom udzielono w gminach: Sejny, Suwałki, Augustów, Bargłów Kościelny, Rajgród, Grajewo, Szczuczyn, m. Łomża, Zambrów, Mońki, Dąbrowa Białostocka, Mońki, Sokółka, Czarna Białostocka, Wasilków, Supraśl, Gródek, Choroszcz, Łapy, Juchnowiec Kościelny, Bielsk Podlaski, Narew, Hajnówka, Czeremcha, Siemiatycze.

Trzecią przyczyną udzielania pomocy i wsparcia była również długotrwała lub ciężka choroba. Pomocy z tego powodu udzielono 12.791 rodzinom, o 591 rodzin mniej niż w roku 2014. Największego wsparcia udzielono w MOPR Białystok – 3.791, MOPS Suwałki – 1.039, Miasto Augustów – 549, MOPR Łomża – 356.

Czwartą wielkością pod względem częstotliwości przyznawania pomocy była niepełnosprawność. Z tej formy pomocy skorzystało 12.410 rodzin, o 293 rodzin mniej niż w roku 2014. Największego wsparcia udzielono w MOPR Białystok – 3.239 rodzin oraz w MOPS Suwałki – 1.223 rodzin, następnie w MOPR Łomża – 504 rodziny, w MOPS Bielsk Podlaski - 478 i w OPS Sokółka – 378 rodzin. MOPS Hajnówka, MOPS Grajewo, MGOPS Łapy odpowiednio udzieliły wsparcia od 296 do 228 rodzin. Od 102 do 183 rodzin tą formą pomocy zostały wsparte rodziny w GOPS Łomży, GOPS Gródek, GOPS Michałowo, MOPS

Supraśl, MGOPS Choroszcz, MOPS Mońki, GOPS Juchnowiec Kościelny, MOPS Wasilków, MOPS Augustów, MGOPS Czarna Białostocka, MOPS Zambrów, MOPS Siemiatycze.

Analizując dane, należy zauważyć, że w roku 2015 stosunku do roku poprzedniego następuje zmniejszenie liczby rodzin, które zostały objęte wsparciem z poszczególnych powodów przyznawania pomocy.

Tylko w dwóch przypadkach odnotowano wzrost liczby korzystających ze wsparcia, a mianowicie: bezdomności – o 73 rodziny więcej i narkomanii – o 6 rodzin. Odnotowano również, że w 2015 r. najmniej osób korzystało ze wsparcia z powodu sieroctwa – 44 rodziny oraz 42 osoby z powodu klęski żywiołowej i ekologicznej.

Pomoc społeczna niezależnie od jej definicji prawnych i naukowych jest ludzkim działaniem w skali zbiorowej i jak innym działaniom tego rodzaju przypisuje się jej intencje i cele, przeznacza na nią mniejsze lub większe zasoby publiczne, realizuje na różne sposoby i za pomocą różnych instrumentów.

Najważniejszym kryterium ewaluacyjnym pomocy społecznej jest skuteczność świadczeń pieniężnych w ograniczaniu ubóstwa dochodowego. Poza skutecznością istotne są takie kryteria, jak użyteczność, efektywność czy sprawiedliwość, a także poszanowanie dla ludzkiej godności i podmiotowości. Tempo przemian gospodarczych, rozwój wiedzy, rosnąca gwałtowność zjawisk przyrodniczych wymagają od systemu pomocy społecznej sprawnego reagowania na wszystkie rodzaje zachodzących procesów. Instytucje społeczne muszą się sprawnie dostosowywać do zachodzących zmian i nowych potrzeb. Sprawne zarządzanie pomocą społeczną ma również duże znaczenie polityczne, ponieważ wpływa na poziom poczucia bezpieczeństwa obywateli. Jednocześnie środki na pomoc społeczną stanowią znaczącą pozycję w budżecie państwa i samorządów, a także charytatywnych i pomocowych organizacji pozarządowych. Sfera działania pomocy społecznej ujmowana od strony funkcjonowania państwa służy minimalizowaniu negatywnych skutków marginalizacji społecznej i w rezultacie niekorzystnych skutków procesów społeczno-ekonomicznych. Patrząc od gospodarstw domowych i rodzin - jest środkiem przetrwania, oparciem w sytuacjach, gdy zawiodą własne siły lub możliwości.

5. Realizacja zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb społecznych.

Identyfikacja potrzeb społecznych jest punktem wyjścia do podejmowania przez jednostki samorządu terytorialnego jakichkolwiek działań (decyzji) ukierunkowanych na

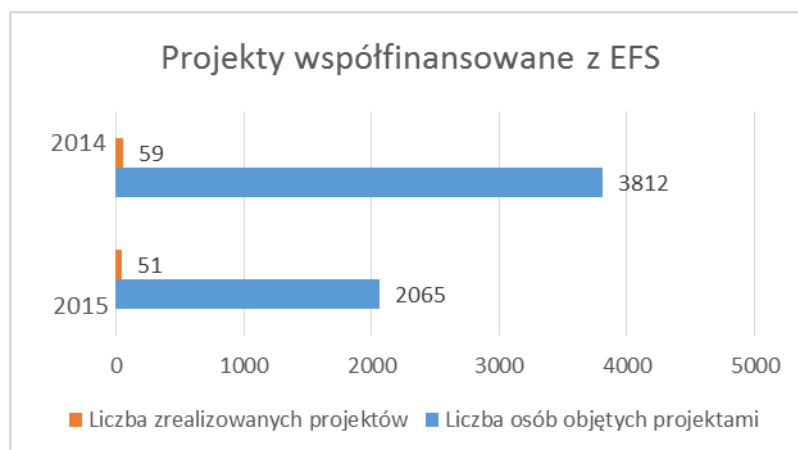
pomoc osobom i rodzinom w trudnych sytuacjach życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Może dotyczyć zarówno pracy z indywidualną osobą lub rodziną jak i grupy osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Powiatowe centra pomocy rodzinie/ośrodki pomocy społecznej wykorzystywały narzędzia pozwalające na dokonywanie analiz i rozeznania potrzeb swoich powiatów/gmin i mieszkańców. W większości posiadały opracowywane strategie rozwiązywania problemów społecznych, składały radzie gminy/powiatu sprawozdania z działalności jednostki oraz przedstawiały potrzeby w zakresie pomocy społecznej, które powinny być uwzględniane przy opracowywaniu i kierowaniu do wdrożenia lokalnych programów pomocy społecznej (art. 110 ust. 9 i 10 ustawy o pomocy społecznej).

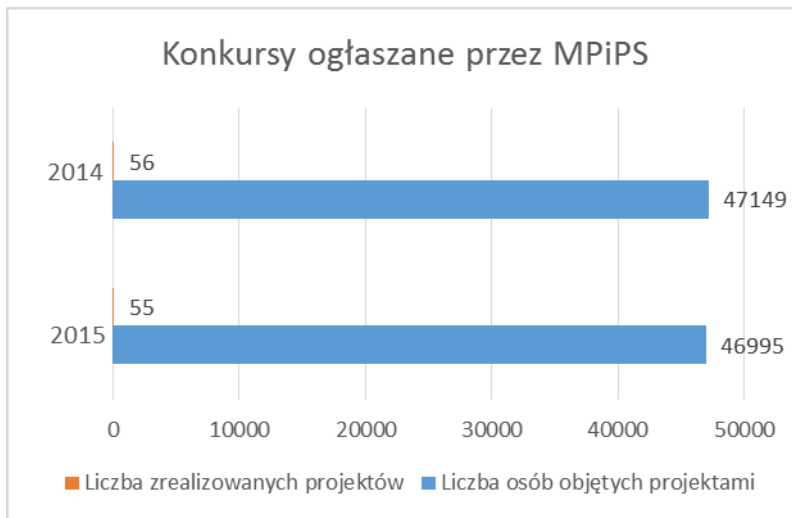
Wyrazem reagowania na zdiagnozowane potrzeby była aktywność jednostek organizacyjnych pomocy społecznej w realizacji projektów, tworzenia programów osłonowych, przystępowaniu do programów rządowych.

Poniższe wykresy przedstawiają działania jednostek samorządu terytorialnego w okresie objętym analizą.

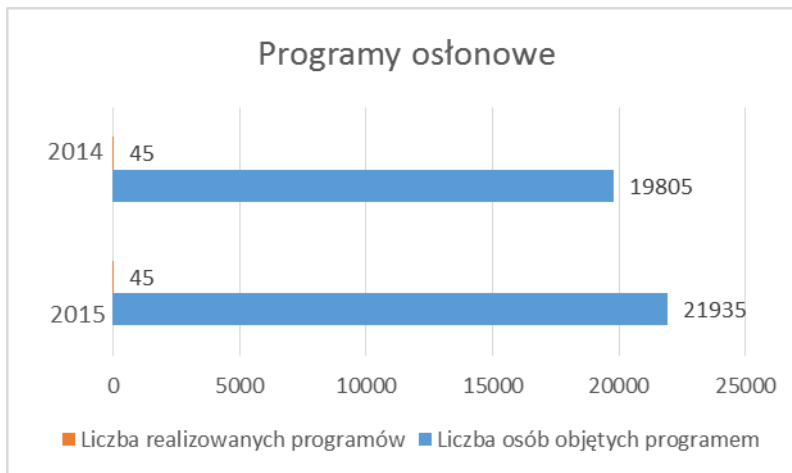
Wykres 10. Udział w projektach współfinansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego.

Wykres 11. Udział w konkursach ogłaszanych przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej.

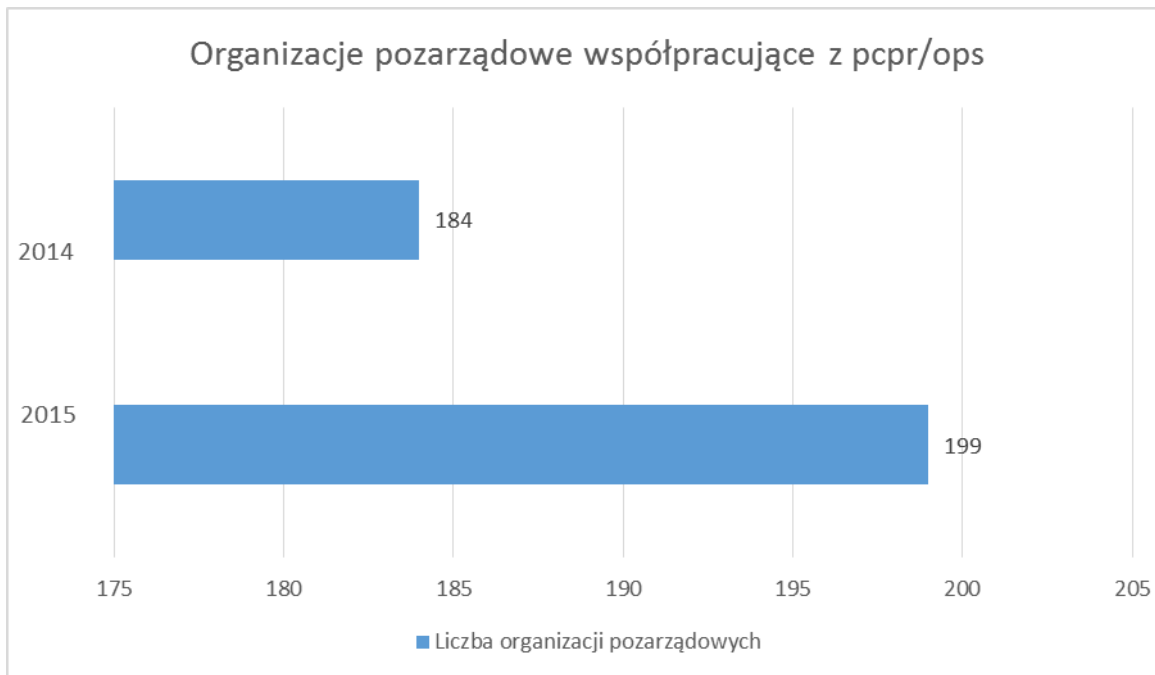
Wykres 12. Udział w programach ostonowych.

Z analizy Oceny wynika, że w roku 2015 jednostki samorządu terytorialnego w mniejszym stopniu niż w 2014 r. uczestniczyły w realizacji projektów zarówno współfinansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego jak i ogłaszanych przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Pomimo, że w województwie podlaskim realizowano taką samą liczbę programów ostonowych jak w 2014 r. to liczba osób objętych tymi programami zwiększyła się.

Współpraca gmin z organizacjami pozarządowymi natomiast rozszerzyła się. W 2015 r. zwiększyła się liczba organizacji pozarządowych w stosunku do 2014 r., z którymi współpracowały ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie.

Wykres 13. Współpraca pcpr/ops z organizacjami pozarządowymi.

Jednostki samorządu terytorialnego kontynuowały współpracę z organizacjami pozarządowymi, w szczególności poprzez zlecenie zadań w trybie działalności pożytku publicznego, zlecenie zadań w trybie zamówień publicznych oraz zlecenie wybranych usług pomocy społecznej. Część gmin województwa podlaskiego dodatkowo nawiązała współpracę w zakresie dystrybucji żywności dla najbardziej potrzebujących rodzin w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014-2020. Krajowy program operacyjny, współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Najbardziej Potrzebującym, realizowany był w oparciu o rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady Nr 223/2014 z dnia 11 marca 2014 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym (Dz. Urz. UE L 72 z 12.03.2014 r., str. 1) (FEAD).

6. Rozwijanie nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb.

Zmiany zachodzące we współczesnym świecie, zwłaszcza w obszarze życia społecznego, norm obyczajowych, prawnych i moralnych stawiają nowe wymagania w zakresie tworzenia struktur i mechanizmów, dzięki którym możliwe będzie sprostanie pojawiającym się problemom społecznym. Dynamicznie zmieniająca się rzeczywistość rodzi nowe potrzeby indywidualne i społeczne. Zadaniem jednostek organizacyjnych pomocy społecznej jest analiza i ocena zjawisk zachodzących w życiu społecznym, identyfikacja

potrzeb oraz projektowanie i rozwijanie usług socjalnych będących odpowiedzią na nie. Dlatego też instytucje pomocy społecznej nie ograniczają się tylko do świadczeń i usług zdefiniowanych w ustawie. Głównym czynnikiem wpływającym na rozwój nowych form pomocy i pozyskiwanie na ich realizację środków finansowych są kampanie ukazujące pozytywne aspekty jej wdrażania.

Zadania, które realizowane są przez ośrodki pomocy społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie i inne jednostki organizacyjne pomocy społecznej zależą przede wszystkim od kompetencji zawodowych pracowników. Jakość realizowanej pracy, skuteczność podejmowanych działań decyduje o efektywności instytucji oraz poziomu realizacji jej celów strategicznych.

Pracownik socjalny we własnej osobie reprezentuje podstawowe narzędzie pracy pracownika socjalnego. W województwie podlaskim nadal dostrzega się potrzebę dalszego kształcenia kadr pomocy społecznej i samokształcenia w zakresie kompetencji zawodowych, polegających na pozyskiwaniu wiedzy, umiejętności, doświadczenia, zdolności, motywacji, empatii i superwizji, które to w znaczącym stopniu decydują o skuteczności podejmowanych działań, wpływając tym samym na realizację celów instytucji. Rekomenduje się prowadzenie badań i analiz obszarów problemowych dotychczas niezdiagnozowanych celem dostosowania udzielanej pomocy społecznej do faktycznych potrzeb. Należy zaznaczyć, że w znacznej liczbie instytucji podejmowane działania uzależnione są od jednoczesnej realizacji programów unijnych i programów osłonowych.

Analizując infrastrukturę pomocy społecznej w województwie podlaskim należy zwrócić uwagę na rozwój sieci Dziennych Domów „Senior – WIGOR” oraz placówek wsparcia środowiskowego. Utrzymująca się od lat liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu wieku i niepełnosprawności wskazuje potrzebę tworzenia nowych dziennych jednostek pomocy społecznej, które zapewnią realizację podstawowych potrzeb osób korzystających z pomocy społecznej.

Rada Ministrów w dniu 17 marca 2015 r. uchwaliła Program Wieloletni „Senior – WIGOR” na lata 2015-2020 (M. P. z 2015 r. , poz. 341). Celem strategicznym programu jest wsparcie seniorów poprzez dofinansowanie działań jednostek samorządu terytorialnego w rozwoju na ich terenie sieci Dziennych Domów „Senior – WIGOR”, ze szczególnym uwzględnieniem jednostek samorządu, charakteryzujących się niskimi dochodami lub wysokim odsetkiem seniorów w populacji lub brakiem infrastruktury pomocy społecznej

służącej do realizacji usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób starszych poza miejscem ich zamieszkania. Celem Programu jest w szczególności zapewnienie wsparcia seniorom (osobom nieaktywnym zawodowo w wieku 60+) poprzez umożliwienie korzystania z oferty na rzecz społecznej aktywizacji, w tym oferty prozdrowotnej, obejmującej także usługi w zakresie aktywności ruchowej lub kinezyterapii, edukacyjnej, kulturalnej, rekreacyjnej i opiekuńczej, w zależności od potrzeb stwierdzonych w środowisku lokalnym. Ponadto w ramach programu przewiduje się udostępnianie seniorom infrastruktury pozwalającej na aktywne spędzanie czasu wolnego, a także zaktywizowanie i zaangażowanie seniorów w działania samopomocowe i na rzecz środowiska lokalnego.

Minister Pracy i Polityki Społecznej w dniu 8 czerwca 2015 r. ogłosił otwarty konkurs na najlepsze projekty dofinansowywane w 2015 r. ze środków Programu Wieloletniego „Senior – WIGIOR” na lata 2015-2020 – Edycja 2015. W wyniku otwartego konkursu ofert Edycja 2015 z terenu województwa podlaskiego dwie gminy otrzymały dotację w łącznej wysokości 441 983,80 zł na realizację działań zawartych w ogłoszeniu konkursowym tj. gmina Łapy - 189 883,00 zł oraz gmina Piątnica – 252 100,00 zł., które utworzyły na swoim terenie Dzielne Domy „Senior – WIGIOR”.

7. Działania nadzorcze Wojewody Podlaskiego.

Za realizację polityki rządu, jak również za realizację zadań administracji rządowej w sferze zadań zleconych lub powierzonych jednostkom samorządu terytorialnego odpowiada Wojewoda.

Wojewoda ustala sposób wykonania zadań z zakresu administracji rządowej przez jednostki samorządu terytorialnego oraz nadzoruje te jednostki w zakresie realizacji wszystkich zadań pomocy społecznej.

W celu zapewnienia efektywności kontroli w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej ustawodawca, w ustawie o pomocy społecznej, w sposób szczegółowy określił wymagania, co do liczby zatrudnionych inspektorów ds. kontroli oraz wymagania, co do ich kwalifikacji.

Czynności kontrolne w imieniu i z upoważnienia wojewody, zgodnie z art. 127 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej, przeprowadza zespół pracowników właściwej do spraw pomocy społecznej komórki organizacyjnej urzędu wojewódzkiego, w składzie co najmniej

dwóch osób. W wydziale właściwym do spraw pomocy społecznej urzędu wojewódzkiego, w komórce organizacyjnej do spraw nadzoru i kontroli w pomocy społecznej zatrudnia się nie mniej niż 1 inspektora na 25 jednostek organizacyjnych pomocy społecznej oraz placówek zapewniających całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku, działających w danym województwie.

W 2015 roku liczba pracowników realizujących zadania wojewody z zakresu pomocy społecznej w Wydziale Polityki Społecznej PUW wyniosła 13 osób, analogicznie jak w 2014 r. Zadania nadzorcze i kontrolne w zakresie pomocy społecznej realizowało 8 pracowników Oddziału Nadzoru i Kontroli w Pomocy Społecznej oraz zadania pomocy społecznej realizowało 5 pracowników Oddziału Planowania i Analiz.

Działalność kontrolna w 2015 roku prowadzona była na podstawie planu kontroli Podlaskiego Urzędu Wojewódzkiego w Białymstoku zatwierdzonego przez Wojewodę Podlaskiego.

W 2015 r. Oddział Nadzoru i Kontroli w Pomocy Społecznej przeprowadził łącznie 63 kontrole, z tego:

- 31 kontroli kompleksowych (w 2014 r. 40) w ośrodkach pomocy społecznej. Przedmiotem kontroli była ocena realizacji przez gminę zadań własnych oraz zadań zleconych przez administrację rządową wynikających z ustawy o pomocy społecznej. W 2015 r. nie przeprowadzano kontroli doraźnych (w 2014 roku 2).

Skontrolowane jednostki pod względem wykonywania zadań były oceniane pozytywnie (6 jednostek), pozytywnie z uchybieniami (2 jednostki) , pozytywnie z nieprawidłowościami (23 jednostki). Nie wystawiono ocen negatywnych. W dwóch przypadkach zalecono zwrot dotacji celowej z budżetu państwa,

- 6 kontroli kompleksowych (w 2014 roku 1) w powiatowych centrach pomocy rodzinie. Przedmiotem kontroli była ocena realizacji przez powiat zadań własnych oraz zadań zleconych przez administrację rządową wynikających z ustawy o pomocy społecznej.

Wykonanie zadań oceniono: pozytywnie - 2, pozytywnie z uchybieniami - 2 i 2 pozytywnie z nieprawidłowościami.

- 7 kontroli kompleksowych (w 2014 roku 7), w domach pomocy społecznej oraz 3 kontrole doraźne (w 2014 r. 1).

Przedmiotem kontroli kompleksowych było przestrzeganie standardu świadczonych usług oraz zgodność zatrudnienia pracowników z wymaganymi kwalifikacjami. Na 7

przeprowadzonych kontroli kompleksowych, działalność kontrolowanych jednostek oceniono: pozytywnie - 3, pozytywnie z uchybieniami – 2, pozytywnie z nieprawidłowościami - 2. Ocen negatywnych, podobnie jak w roku 2014 nie wystosowano.

- 7 kontroli kompleksowych (w 2014 r. 6) w środowiskowych domach samopomocy Przedmiotem kontroli była organizacja i funkcjonowanie śds, przestrzeganie standardu świadczonych usług, zgodność zatrudnienia pracowników z wymaganymi kwalifikacjami.

Działalność kontrolowanych jednostek oceniono: pozytywnie – 4, pozytywnie z uchybieniami – 1 oraz pozytywnie z nieprawidłowościami – 2.

- 3 kontrole kompleksowe (2014 r. 6) w placówek zapewniających całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub w podeszłym wieku oraz 5 kontroli doraźnych (w 2014 r. 3). Tematem kontroli kompleksowych było przestrzeganie standardów usług socjalno – bytowych oraz przestrzeganie praw osób przebywających w placówkach.

Działalność kontrolowanych jednostek oceniono: pozytywnie - 1, pozytywnie z uchybieniami - 2.

- 1 kontrola doraźna (w 2014 r. 2) organizacji pozarządowych, które uzyskały dofinansowanie w ramach konkursu Wojewody Podlaskiego w zakresie finansowego wsparcia programów w określonym przez wojewodę w obszarze pomocy społecznej dla organizacji pozarządowych oraz podmiotów określonych w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2016 r., poz. 239, ze zm.) na realizację w 2015 roku zadań w obszarze pomocy społecznej. Wykonywanie zadań w kontrolowanym zakresie oceniono pozytywnie.

Protokoły oraz wystąpienia pokontrolne dostępne są w Biuletynie Informacji Publicznej Podlaskiego Urzędu Wojewódzkiego: <http://bip.bialystok.uw.gov.pl/> w zakładce: „Dokumentacja kontrolna”.

Podsumowanie.

Niniejsze opracowanie powstało na kanwie sporządzonej przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku *Oceni zasobów pomocy społecznej w województwie podlaskim w 2015 roku*. Uwzględnia ono dane demograficzne, informacje o infrastrukturze jednostek pomocy społecznej, kadrze ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie, o zakresie współpracy z organizacjami pozarządowymi, przyczynach udzielania świadczeń oraz nakłady finansowe na zadania pomocy społecznej.

Wyżej wymienione dokumenty zostały sporządzone w oparciu o informacje przekazane przez jednostki samorządu terytorialnego i prerogatywy Samorządu Województwa Podlaskiego w zakresie regionalnej polityki społecznej.

Ponadto dokument ten powstał w oparciu o dane zawarte w systemach dziedzinowych, tj. sprawozdaniu MPiPS-03 (Sprawozdanie z udzielonych świadczeń pomocy społecznej - pieniężnych, w naturze i usługach) oraz sprawozdaniu MPiPS-05 za 2015 r., z zastosowaniem opracowań własnych Wydziału sporządzanych na podstawie wyników bieżącej pracy oraz w oparciu o wyniki działalności nadzorczej i kontrolnej Wojewody Podlaskiego w obszarze pomocy społecznej w 2015 r.

Znaczna część wniosków i działań zawartych w poprzedniej Analizie, a także w opracowaniu Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Białymstoku pozostaje nadal aktualna.

Zebrany materiał pozwolił na sformułowanie poniższych propozycji, służących zwiększaniu skuteczności, w realizacji zadań z zakresu pomocy społecznej, w naszym województwie.

1. Wskazane jest podejmowanie dalszych działań aby zwiększyć zatrudnienie pracowników socjalnych, w celu spełnienia przez gminy wymogów ich zatrudnienia, wynikających z ustawy o pomocy społecznej. Dążenie do polepszenia warunków infrastruktury lokalowej i technicznej oraz przeprowadzenie prac adaptacyjnych w budynkach instytucji pomocy społecznej na terenie gmin miejsko – wiejskich i wiejskich.
2. W województwie podlaskim nadal dostrzega się potrzebę dalszego kształcenia kadr pomocy społecznej i samokształcenia w zakresie kompetencji zawodowych, polegających na pozyskiwaniu wiedzy, umiejętności, doświadczenia, zdolności, motywacji, empatii i superwizji, które to w znaczącym stopniu decydują o skuteczności podejmowanych działań, wpływając tym samym na realizację celów instytucji.
3. Konieczny jest dalszy rozwój pracy socjalnej na rzecz poprawy sytuacji życiowej osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem, a także w kierunku życiowego usamodzielnienia, z wykorzystaniem narzędzi w postaci kontraktu socjalnego,

projektu socjalnego, indywidualnego programu wychodzenia z bezdomności i innych programów.

4. Zachodzi potrzeba rozwoju opiekuńczych form pomocy (tj. usług opiekuńczych) oraz stałych form opieki (zapewnienie miejsc w zol, dps, ośrodkach wsparcia) ze względu na starzejące się społeczeństwo, niewystarczające oferty wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi i niepełnosprawnymi.
5. Sukcesywnie rozwijającą się formą pomocy jest sieć oparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Wojewoda Podlaski systematycznie podejmuje działania mające na celu rozwój infrastruktury oraz dostosowanie istniejących ośrodków do wymaganych standardów. Na terenie trzech powiatów: kolneńskiego, siemiatyckiego i sejneńskiego nie rozwinęła się jeszcze sieć ośrodków wsparcia zarówno o zasięgu gminnym lub powiatowym. Konieczne jest podejmowanie działań mających na celu utworzenie śds w każdym powiecie o zasięgu gminnym lub powiatowym.
6. Wskazane jest zapewnienie wsparcia osobom starszym i potrzebującym, poprzez przygotowanie warunków do zaspokojenia potrzeb bytowych, zdrowotnych i społecznych m. in. poprzez rozwój sieci Dziennych Domów „Senior – WIGOR” oraz placówek wsparcia środowiskowego. Utrzymująca się od lat liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu wieku i niepełnosprawności wskazuje potrzebę tworzenia nowych dziennych jednostek pomocy społecznej, które zapewnią realizację podstawowych potrzeb osób korzystających z pomocy społecznej.
7. Warto również zauważyć, że zainteresowanie prowadzeniem placówek zapewniających całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub w podeszłym wieku ciągle wzrasta, a prognozy wskazują, że ten rodzaj placówek będzie nadal się rozwijał. Standard świadczonych usług w istniejących już placówkach sukcesywnie wzrasta, zarówno w zakresie usług bytowych jak i opiekuńczych.

8. Istnieje potrzeba tworzenia nowych mieszkań chronionych z uwagi na fakt, że liczba mieszkań chronionych oraz liczba miejsc w mieszkaniach chronionych w województwie podlaskim w 2015 r. nie uległa zwiększeniu.
9. Należy zintensyfikować i wzmocnić działania oraz zwiększyć mobilność zespołów interdyscyplinarnych, inicjować działania w środowisku z uwzględnieniem działań interwencyjnych związanych ze zjawiskiem przemocy w rodzinie, na bieżąco reagować na nowe problemy społeczne oraz dostosować oferty usług do zmieniających się potrzeb indywidualnych i lokalnych z zastosowaniem innowacyjnych metod i narzędzi.
10. Istnieje potrzeba zacieśnienia współpracy pcp i ops z sądami, policją, kuratorami oraz innymi służbami i instytucjami działającymi w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz zintensyfikowanie działań zmierzających do objęcia osób stosujących przemoc wszechstronną pomocą, w szczególności poddania ich oddziaływaniom korekcyjno-edukacyjnym.
11. Zwiększenie dostępności placówek, w których osoby doznające przemocy w rodzinie mogłyby uzyskać wszechstronną pomoc. W wielu gminach i powiatach nadal brakuje placówek, niejednokrotnie przeszkodą w skorzystaniu z pomocy specjalistycznych placówek jest duża odległość między placówką a miejscem zamieszkania osób chcących skorzystać z pomocy (np. na terenie innego powiatu), brak środków finansowych na dojazd do placówki, brak dogodnych połączeń komunikacyjnych itp.
12. Istnieje zapotrzebowanie na tworzenie organizacji pozarządowych na terenie gmin realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
13. Rekomenduje się prowadzenie badań i analiz obszarów problemowych dotychczas niezdiagnozowanych celem dostosowania udzielanej pomocy społecznej do faktycznych potrzeb, bieżące reagowanie na nowe problemy społeczne oraz dostosowanie oferty usług do zmieniających się potrzeb indywidualnych i lokalnych z zastosowaniem innowacyjnych metod i narzędzi, a także podejmowanie współpracy z

organizacjami pozarządowymi zwłaszcza w zakresie świadczenia pomocy o charakterze niepieniężny, przy jednoczesnym zapewnieniu środków na zlecenie realizacji zadań z zakresu pomocy społecznej organizacjom pozarządowym.

AKCEPTUJĘ
Z up. Wojewody Podlaskiego
Dyrektor Wydziału Polityki Społecznej

Andrzej Kozłowski

Opracowanie:

kierownik Oddziału Nadzoru i Kontroli w Pomocy Społecznej Wydziału Polityki Społecznej

- *Mieczysława Nartowicz*

główni specjaliści z Oddziału Nadzoru i Kontroli w Pomocy Społecznej Wydziału Polityki Społecznej

- *Ewa Bijak*
- *Marta Giermaniuk*
- *Anna Giesko*
- *Barbara Kosmaczewska*
- *Anna Liszewska*
- *Urszula Malewska*
- *Aleksandra Mortel*

przy współpracy:

kierownika Oddziału Rynku Pracy Wydziału Polityki Społecznej

- *Małgorzaty Czyżewskiej - Worobiej*

głównego specjalisty w Oddziale ds. Rodziny Wydziału Polityki Społecznej, Wojewódzkiego Koordynatora Realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie

- *Idalii Wyszynskiej*